

Bohumil Kubišta: Kavárna

V N Í M Á N Í B A R E V

Definice

Vnímání barev jako schopnost diskriminovat rozdíly ve vlnových délkách dopadajícího světla

???

Něco podstatného chybí:

- o **objekt jako nositel barvy**
- o **3 atributy barvy (odstín, jas, nasycení)**
- o **působení barev na vnímání a prožívání**

Speciální postavení barvy

Barva je „jiná“:

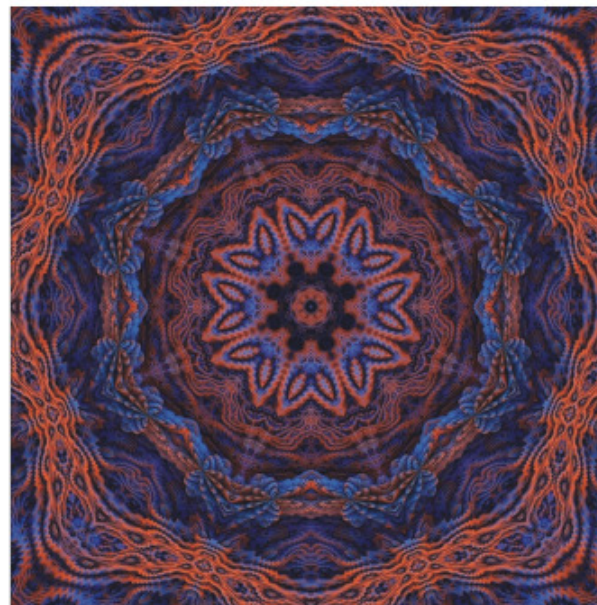
- snadná dosažitelnost informace o barvě
(je všude & přitahuje bezděčnou pozornost)
- snadné zpracování informace o barvě
- snadné kódování a zapamatování

„Snadnost“ přispívá k oblibě barev, vedoucí u někoho až k přisuzování magického významu

Jazykové metafory

Vliv barev na prožívání

- **Estetický prožitek spojený s působením barev**
... zkrášlující a prozařující vliv barev, bezbarvý svět bez barev; jazykové metafory

Vliv barev na prožívání

- ❑ Estetický prožitek spojený s působením barev
- ❑ Působení na emoční vyladění prostřednictvím barev

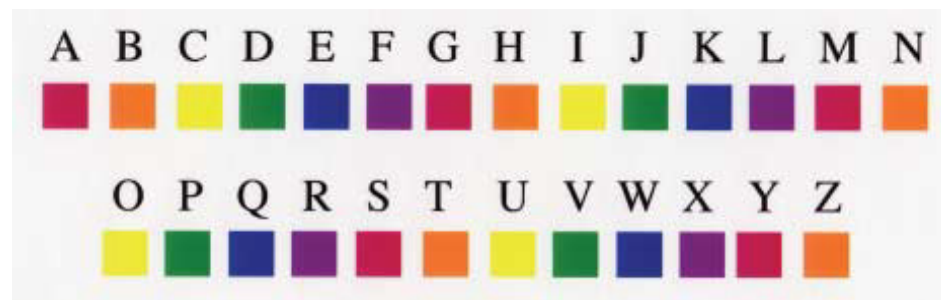
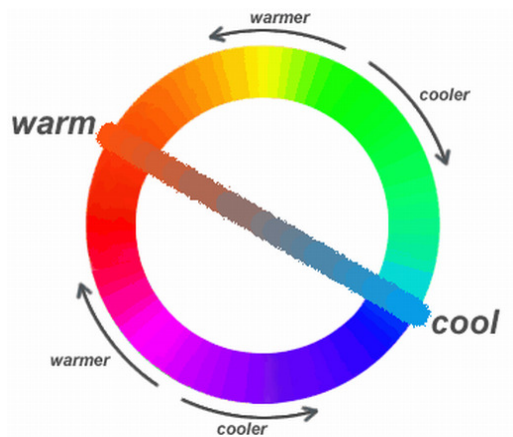
... mobilizace

... azení v atypické barvě

Vliv barev na prožívání

- ❑ Estetický prožitek spojený s působením barev
- ❑ Působení na emoční vyladění prostřednictvím barev
- ❑ Významové asociace vyvolané barvou
 - ... asociace barev: individuální i široce sdílené (př. teplé a studené barvy); barva jako asociace: synestézie

Vliv barev na vnímání

- ❑ **Usnadnění detekce podnětu (lokalizace, ohraničení, vyčlenění)**
 - o v řadě situací není rozpoznání, komplexní zpracování možné/nutné (lidi, zvířata)
 - o paradoxně barva (+vzor) mohou detekci i ztížit

Vliv barev na vnímání

Vliv barev na vnímání

❑ Usnadnění detekce podnětu

❑ Usnadnění identifikace podnětu

o barva signalizuje stav – rozdíl v odstínu napoví, že je objekt zralý, zkažený, upečený, obohacený minerály apod.

o barva může identifikaci ztížit – podněty v nekanonické barvě, Stroopův test

BLUE	GREEN	YELLOW
PINK	RED	ORANGE
GREY	BLACK	PURPLE
TAN	WHITE	BROWN

Vliv barev na vnímání

- Usnadnění detekce podnětu
- Usnadnění identifikace podnětu
- Krosmodální působení

Co je barva?

- ❑ Barva koresponduje se spektrální distribucí světla odraženého od povrchu sledovaného objektu ...
- ❑ ... vedle povrchových vlastností objektu je formovaná také (i) spektrálními vlastnostmi světelného zdroje, (ii) vnímanou barvou okolních objektů, (iii) fyziologií oka a mozku, (iv) zkušeností spojenou s objektem
- ❑ Barva je konstruktem mysli, barva je VJEM !!

3 základní atributy barvy

... a jejich fyzikální ekvivalenty

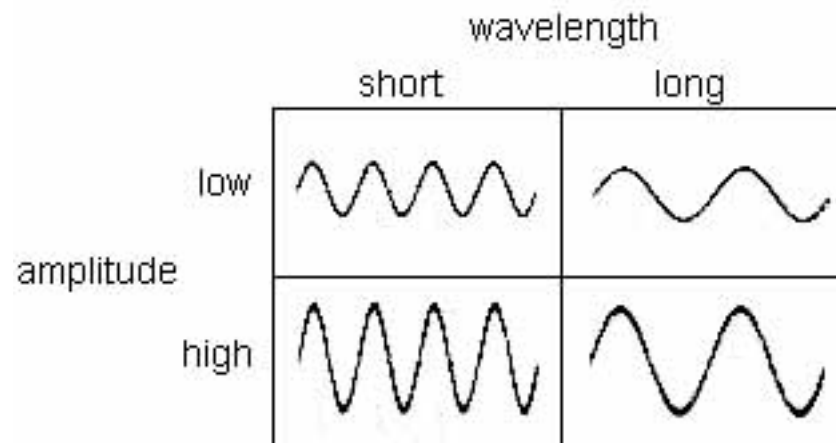
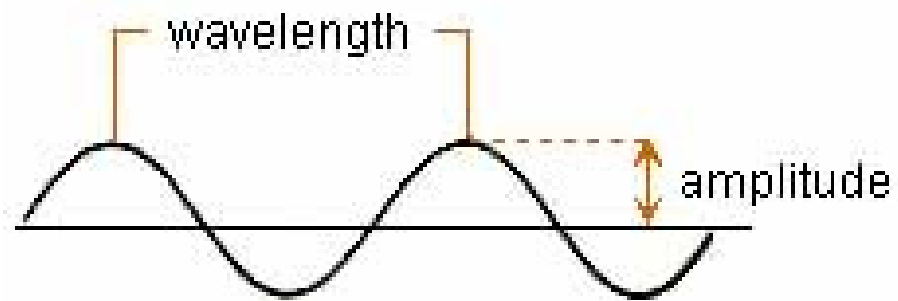
- PERCEPČNÍ

- tón/odstín
- jas
- nasycení

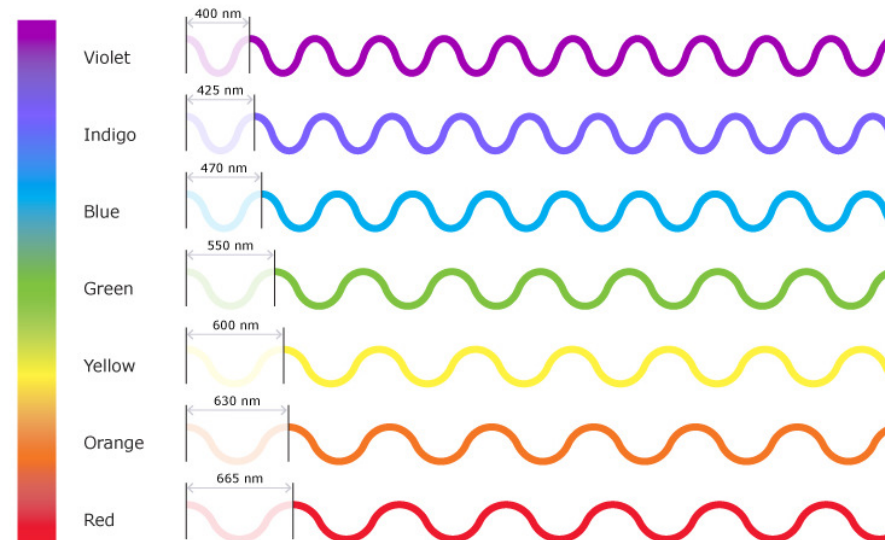
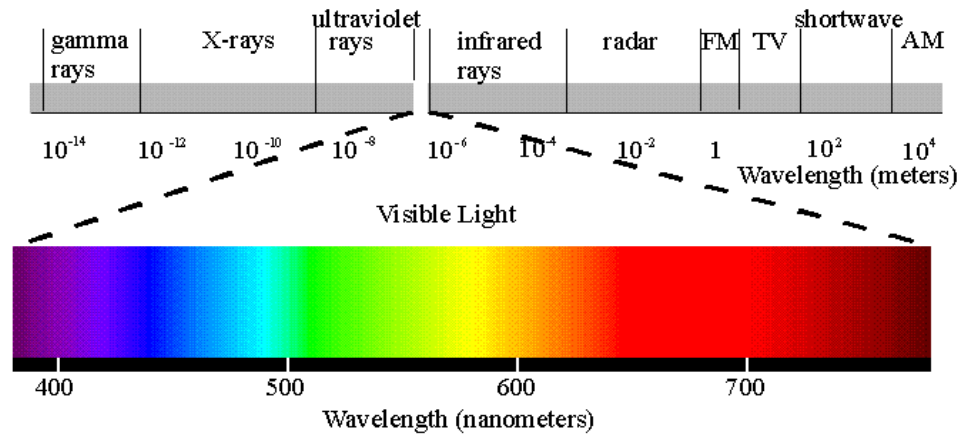
- FYZIKÁLNÍ

- vlnová délka
- intenzita
- purita

Vlnová délka a intenzita

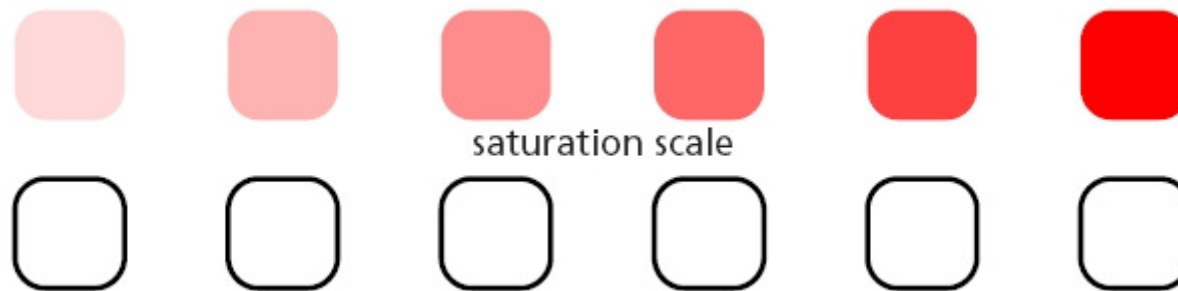

Barevný tón

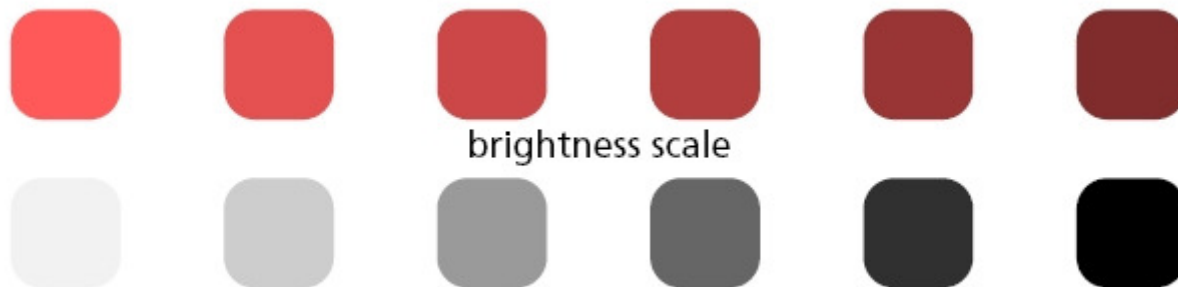

Jas a nasycení

Nasycení

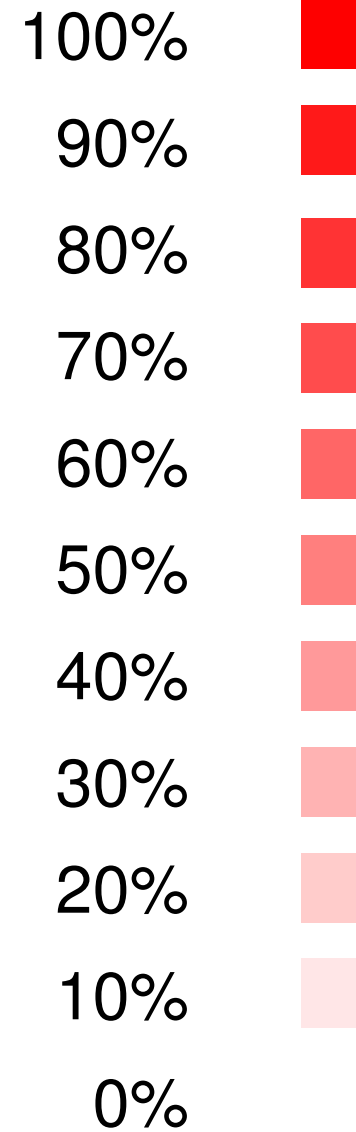
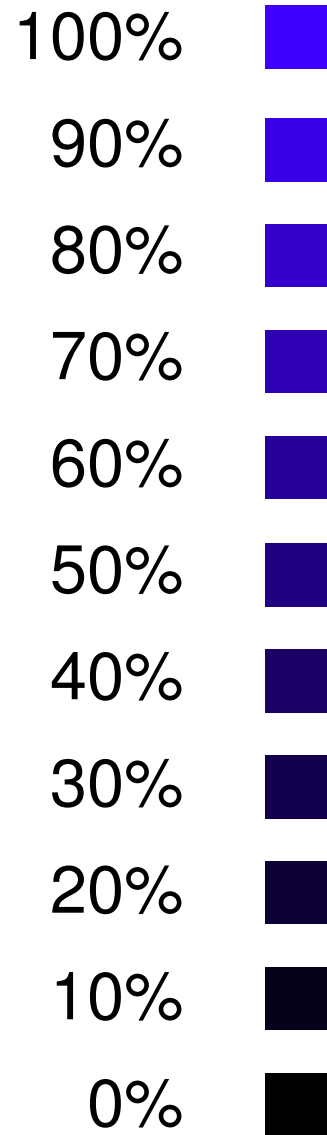

Jas

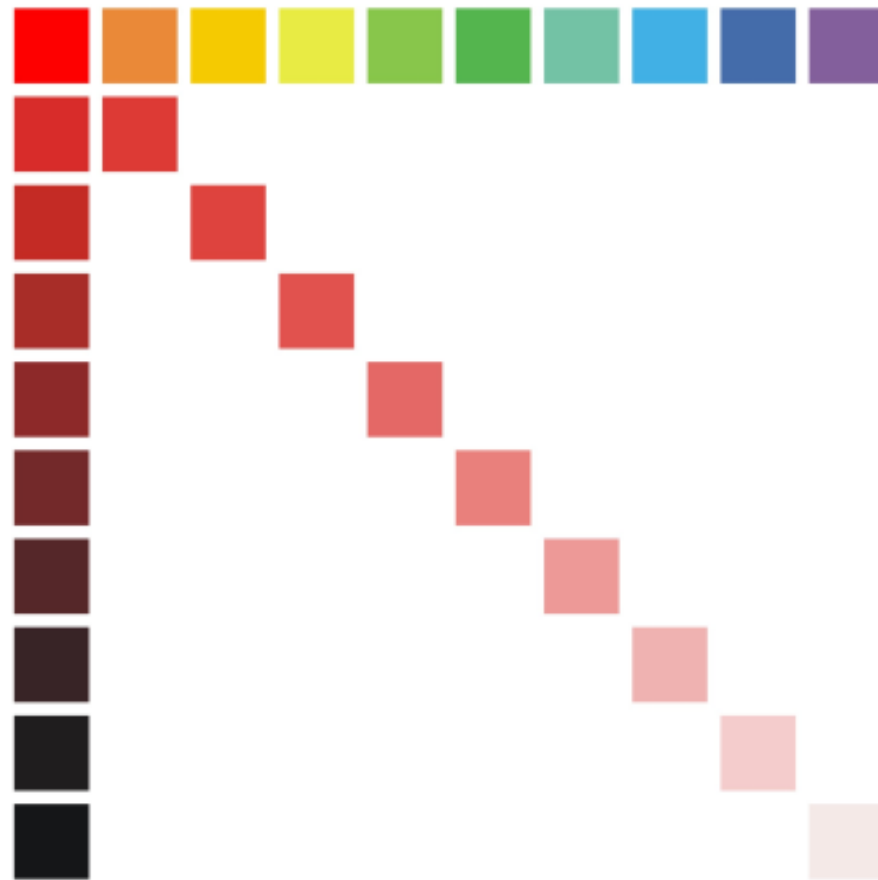
JAS

NASYCENÍ

Atributy barvy

Odstín – jas – nasycení

Katalog barev

- ❑ Atributy barev jsou na sobě nezávislé, barvu lze definovat pomocí tří samostatných hodnot => možnost klasifikace barev
- ❑ Řada pokusů o kodifikaci. Nejpoužívanější je katalog navržený A.H. Munselem (1915)
- ❑ Umístění barev na dvojkůžel: jas ve směru svislé osy, sytost od středu k obvodu ve směru vodorovné osy, tón po obvodu
- ❑ Barevné vzory jsou percepčně (ne fyzikálně) stejnoměrně odstupňované => nepravidelná struktura

Kolik barev rozlišujeme

□ Úloha:

Mají dva předložené barevné vzorky stejnou barvu?

□ Experimentální zjištění:

✓ 33 000 (Titchener, 1896)

✓ 300 000 (Boring, 1939)

✓ 10 000 000 (Judd, 1939)

✓ 1 - 6 000 000 (Kuehni, 2003):

- < 200 rozlišitelných úrovní tónu
- < 500 stupňů šedi
- < 50 rozdílných úrovní sytosti)

Kolik barev rozlišujeme

□ Proč je každý takový odhad nevalidní?

- Různá citlivost k tónu v různých částech spektra
- Různá citlivost k jasů v různých částech spektra
- Nižší rozlišovací práh mezi kategoriemi než v rámci kategorie
- Vyšší citlivost při porovnání barev lišících se ve všech třech dimenzích
- Jiná citlivost při současné a při postupné prezentaci barev
- Rozměry podnětu, délka prezentace, intenzita osvětlení ...

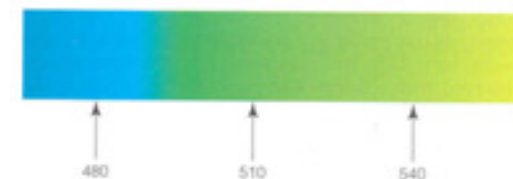
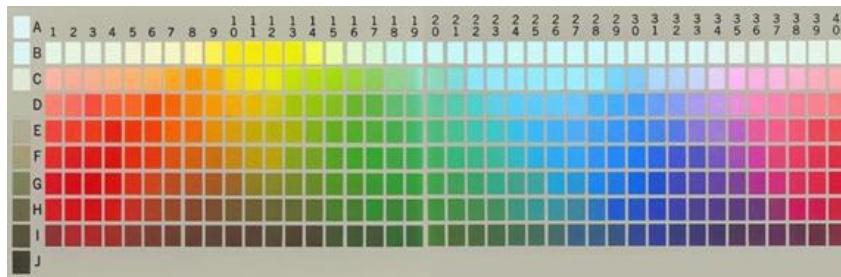
Kolik barev rozlišujeme v jazyce

Teorie lingvistického relativismu

– barevné kategorie nejsou dané, ale podmíněné kulturou (vyjádřenou jazykem). Sapir a Whorf: různost používaných barevných pojmů, vč. „západních“ jazyků (ruština, maďarština, japonština). Winaverová et al. (2007): vyšší rozlišovací schopnost Rusů v „modrém“ pásmu

Univerzalistické teorie

– biologická podmíněnost barevných kategorií, snadná převoditelnost z jednoho jazyka do druhého. Berlin & Kay (1969): počet základních barevných pojmů, „umístění“ fokálních barev. Bornstein et al. (1976): odlišování barvových kategorií u 4-měsíčních dětí

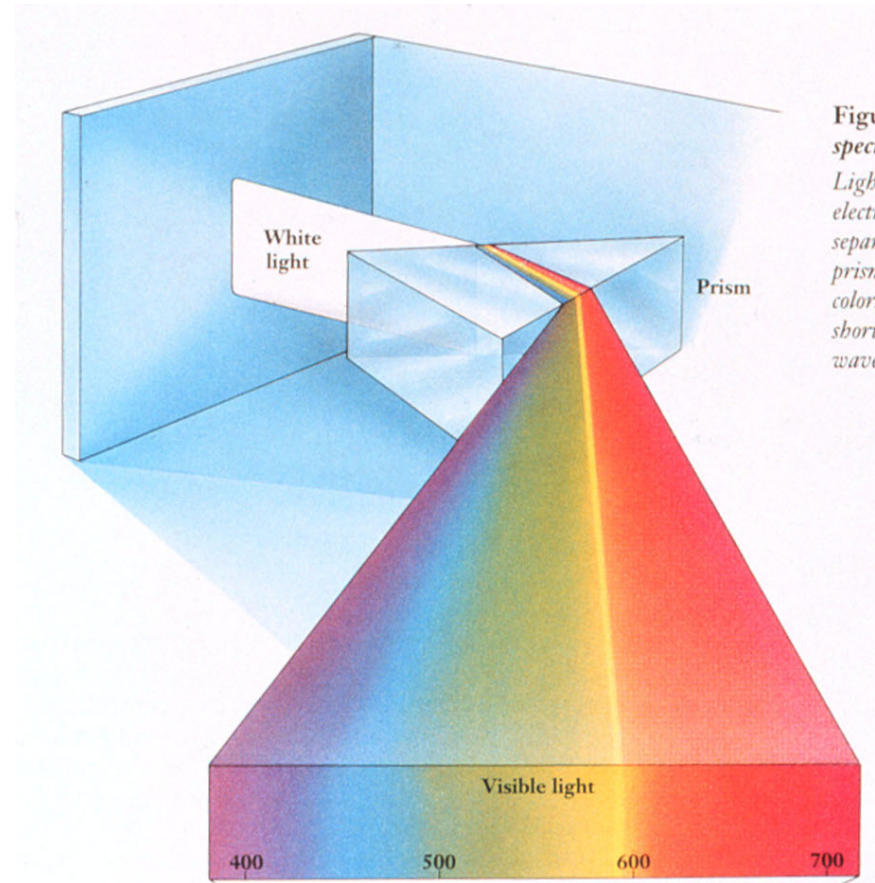

Jaký je vztah mezi barvami?

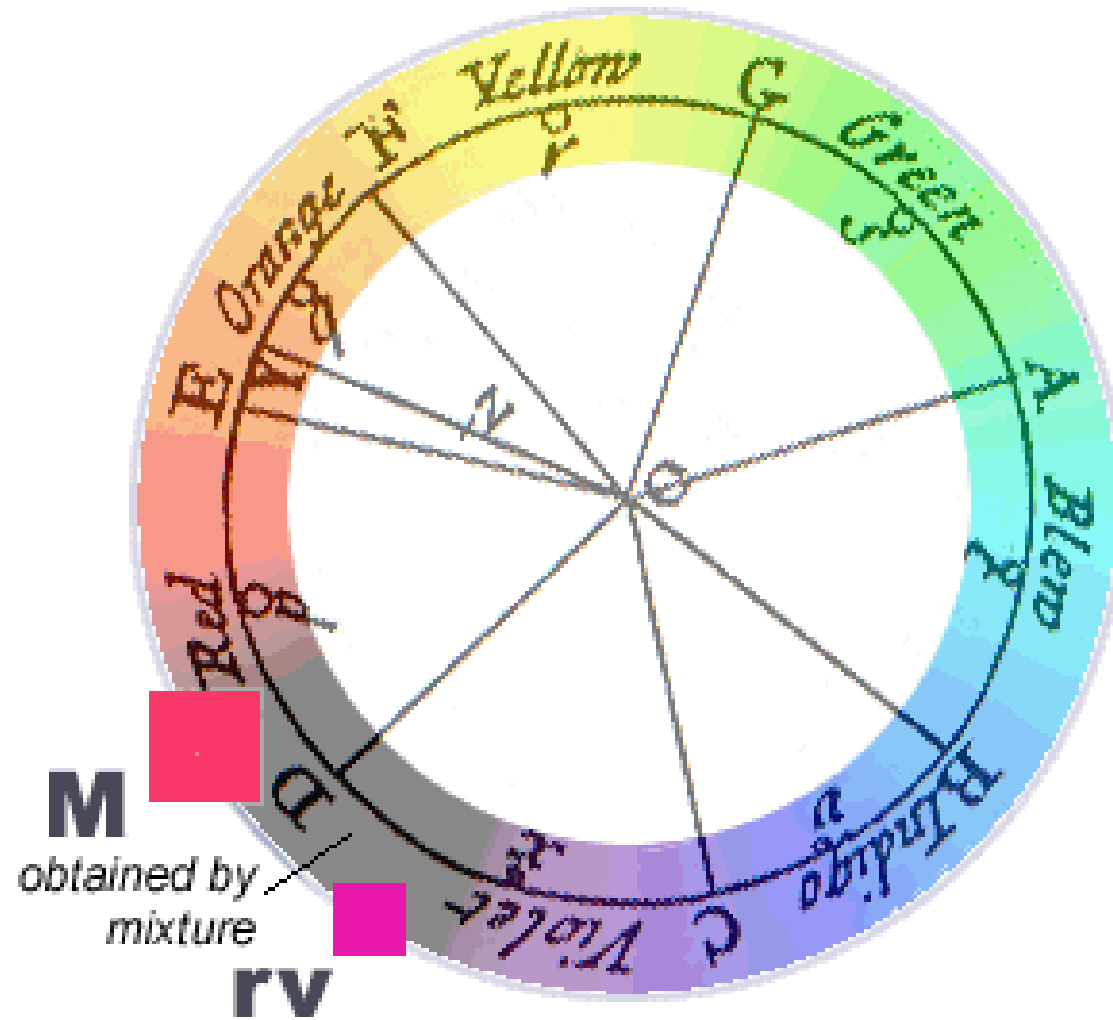
Vztah barev k bílé?

Isaac Newton (1666, 1704)

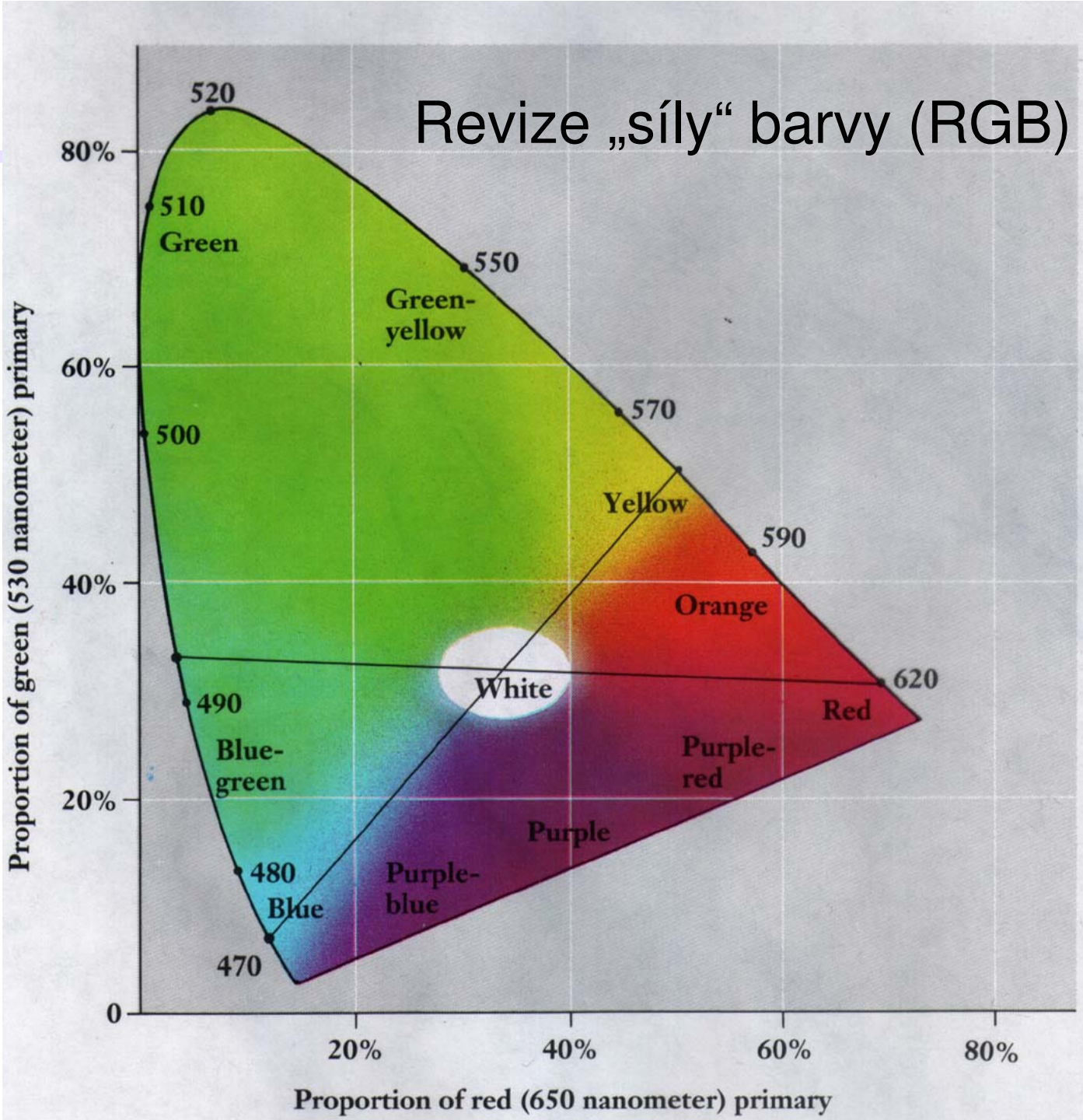

„Bílé světlo“ : signál složený ze záření všech vlnových délek viditelného spektra

Kruh barev

Revize „síly“ barvy (RGB)

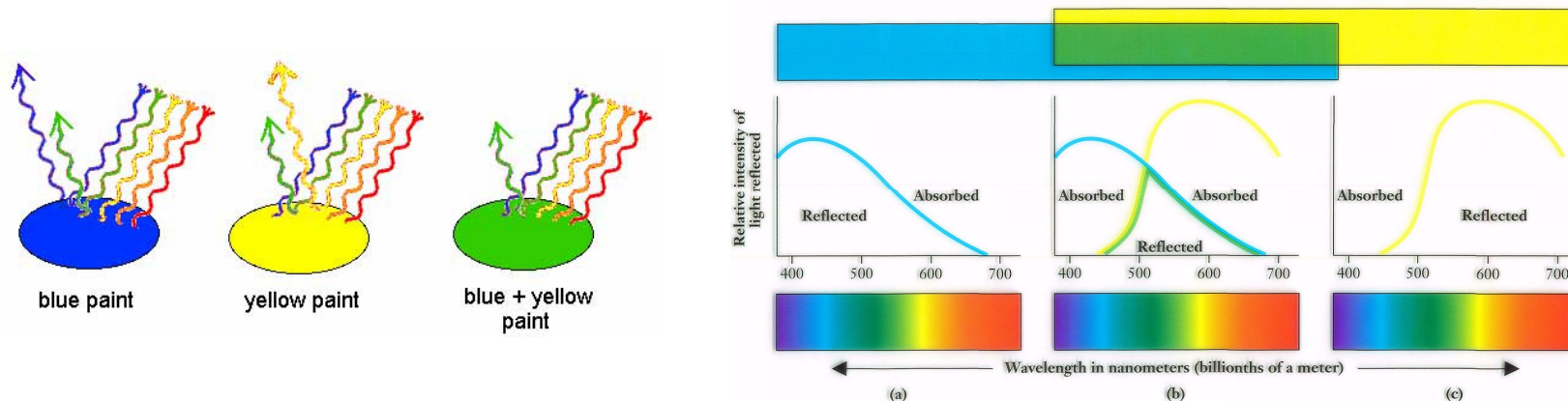

Mísení barev

- ❖ Mísení barev = obdoba souzvuku tónů, nicméně vjem výsledné barvy je ne-rozborný
- ❖ V jakých situacích se s mísením setkáváme?
- ❖ Existují 2 druhy mísení: aditivní (osvětlování) a subtraktivní (malířství, tisk)

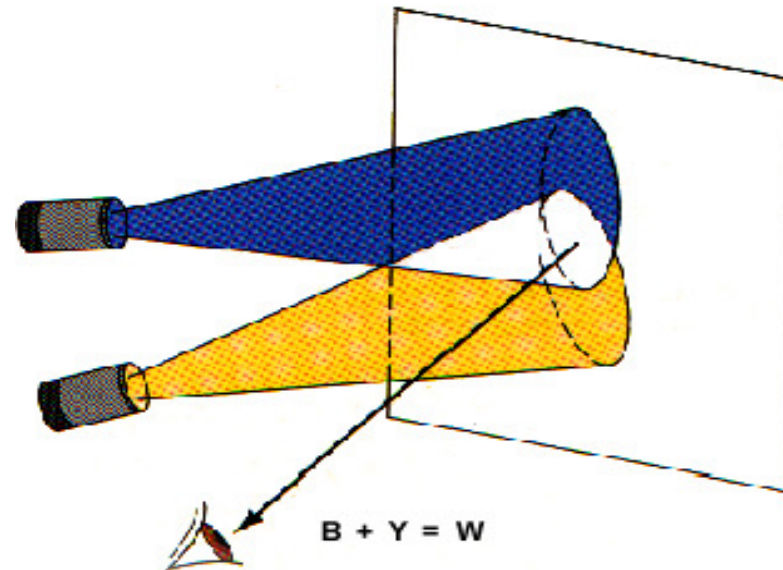
Subtraktivní mísení barev

- ❖ Skládají se materiály pohlcující široké pásmo světla (pigmenty, barviva, inkousty)
- ❖ Každá ze vstupních „barev“ absorbuje jiné pásmo a jiné zůstane nepohlčené
- ❖ Výsledná barva je průnikem barev původních
- ❖ S každou další vstupní barvou se rozšiřuje pásmo pohlcených vlnových délek - ztmavování

Aditivní mísení barev

- ❖ Mísí se zdrojové světlo
- ❖ Nová barva je součtem původních barev; rozšíření spektrálního pásma, suma vlnových délek obou komponent

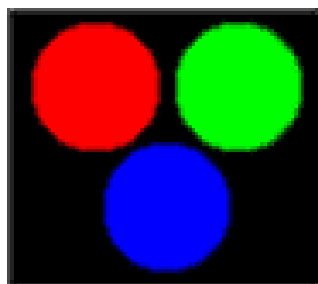
Mísení barev

- ❖ Situace, kdy k mísení dochází nikoliv v prostředí, místě výskytu „barvy“, ale v oku (TV, tisk, pointilismus)
- ❖ Původní komponenty jsou pod úrovní rozlišitelnosti

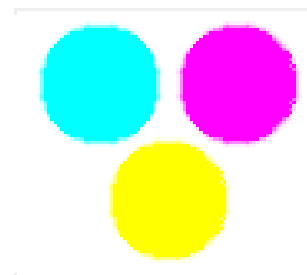

Mísení primárních barev

RGB

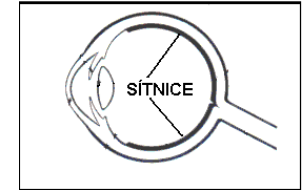

CMY

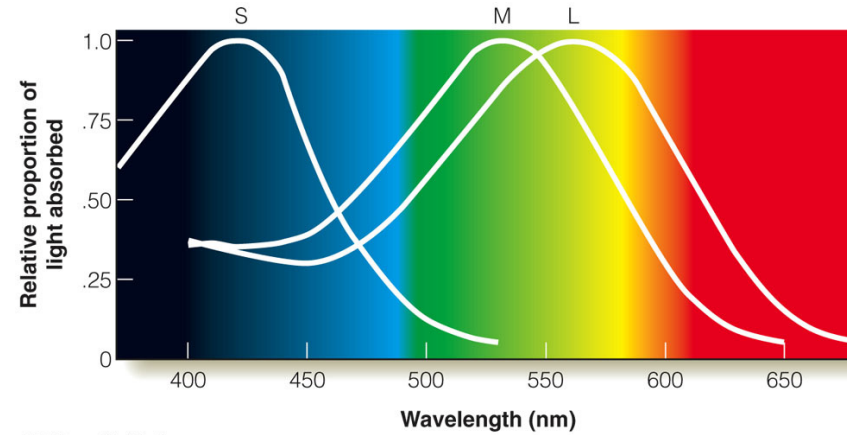
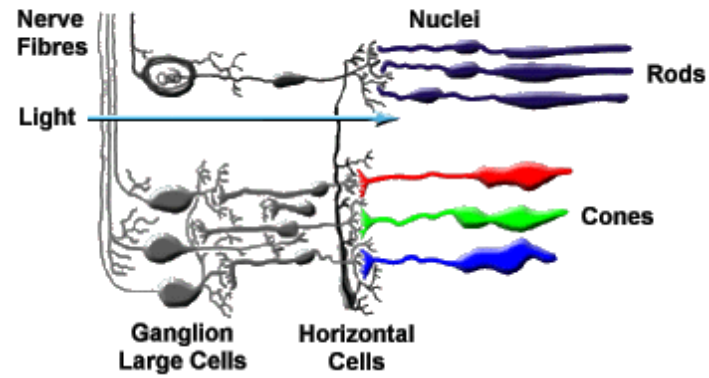

Světelné barvy			Pigmentové barvy		
Primární barvy			Primární barvy		
červená	zelená	tmavě modrá	azurová	purpurová	žlutá
					
Sekundární barvy			Sekundární barvy		
azurová	purpurová	žlutá	červená	zelená	tmavě modrá
					

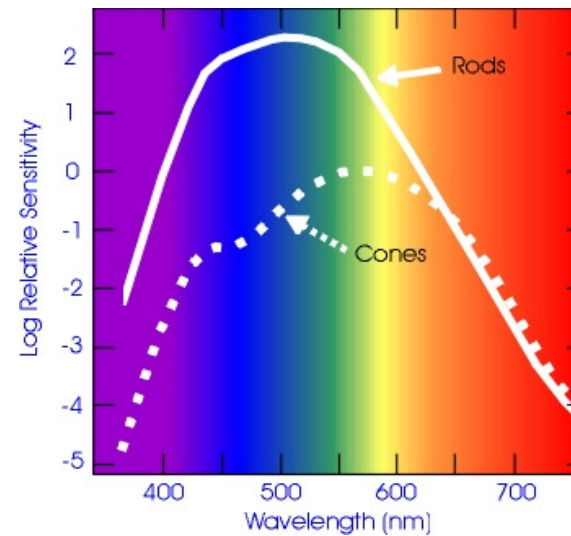
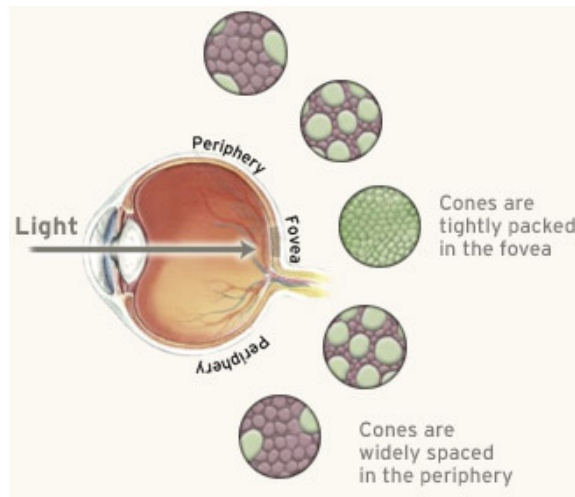
Fotoreceptory na sítnici

The Retina

© 2007 Thomson Higher Education

Trichromatická teorie vnímání barev

- Ze 3 barev je možné namíchat libovolný odstín
- Starší názor: Buď je na sítnici (a) mnoho druhů receptorů specializovaných na zpracování světla jedné vlnové délky nebo (b) jediný druh zachycující světlo všech vlnových délek
 - neudržitelné, protože: (a) aktivace jen zanedbatelné části sítnice; (b) nemožnost dát do vztahu množství pohlceného pigmentu k vlnové délce (barvě)
- Nutnost kompromisního řešení

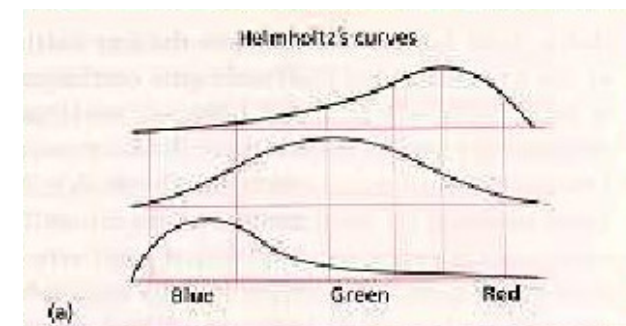
Trichromatická teorie vnímání barev

- Thomas Young (1801)
- Argumentace, že (a proč) sítnice musí obsahovat omezený počet druhů specializovaných fotoreceptorů
- Každý reaguje na širší pásmo vlnových délek a vnímanou barvu určuje poměrná míra jejich aktivace
- podle Younga tři --- s maximální citlivostí v oblasti Č, Z a M světla

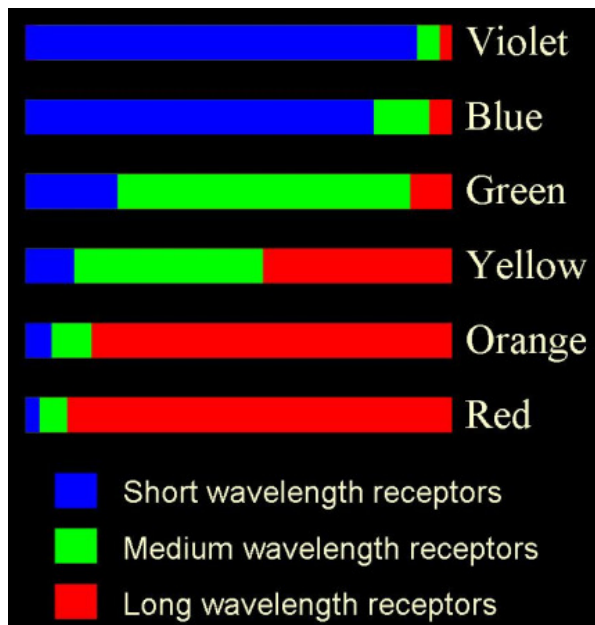
Trichromatická teorie vnímání barev

- Hermann von Helmholtz (1867)
- Experimentální doklady existence tří druhů fotoreceptorů získané z mísení barev
- Pásmo citlivosti všech druhů fotoreceptorů se překrývá, dokonce pokrývá celou oblast spektra, ovšem liší se intenzita odpovědi
- Odhad rozložení spektrální citlivosti jednotlivých druhů fotoreceptorů

Trichromatická teorie vnímání barev

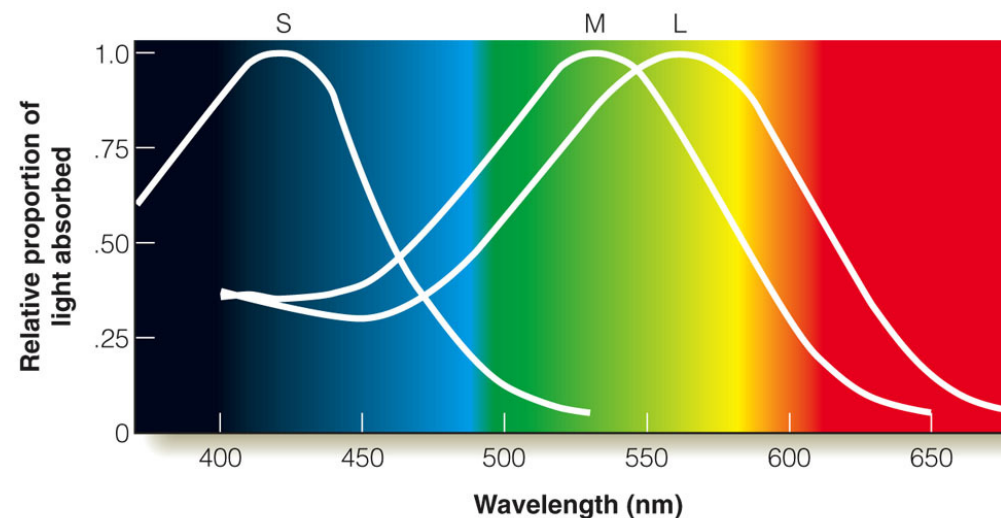
- někdy nazývaná Young-Helmholtzova
- Dopadající světlo v různé míře stimuluje tři receptorové systémy a jejich poměrná aktivace je základem pro výsledný vjem barvy.

Např. vjem žluté je výsledkem vysoké míry aktivace dvou receptorů reagujících zejména na světlo dlouhých a středních vlnových délek (L čípky a M čípky) a proporcčně výrazně nižší míry aktivace receptorů reagujících zejména na světlo krátkých vlnových délek (S čípky).

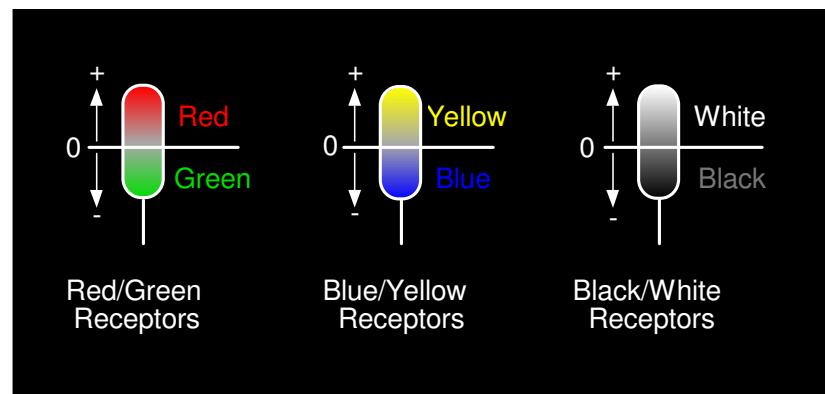
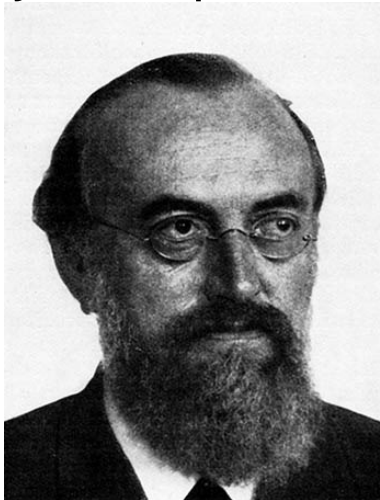
Trichromatická teorie vnímání barev

- Ověření platnosti přes určení spektrální senzitivity fotoreceptorů
- Mikrospektrofotometrie – srovnání počtu procházejících fotonů před a při světelné expozici
- Křivka absorbance jednotlivých fotoreceptorů pro různé vlnové délky (koresponduje se senzitivitou)
- Na sítnici nalezeny 3 druhy čípků s maximy absorbance u vlnových délek 420, 534 a 564 nm.

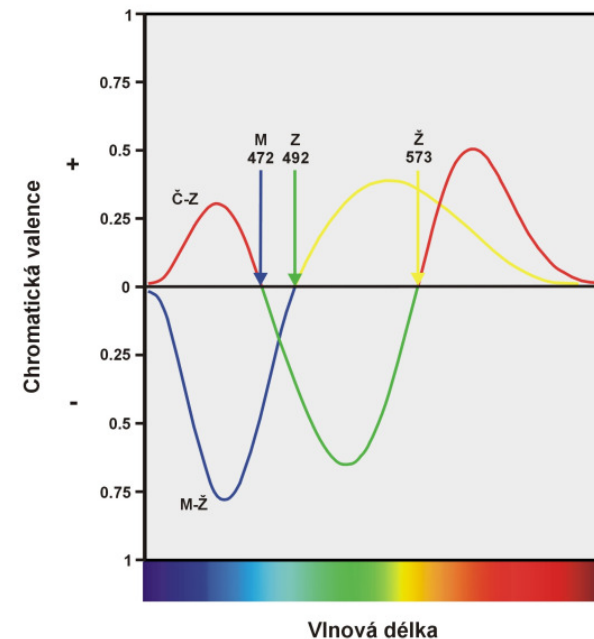
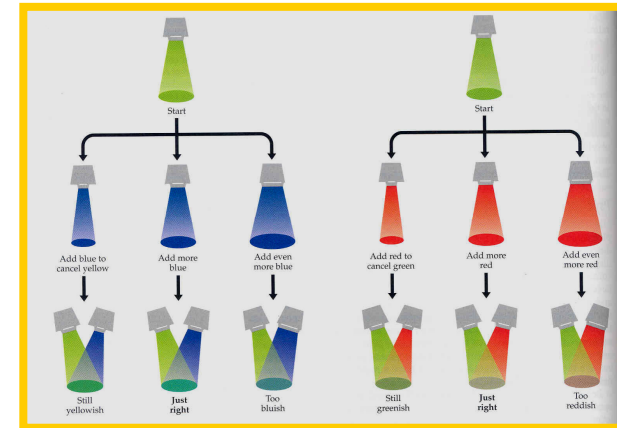
Teorie oponentního procesu

- Ewald Hering (187?)
- Administrace vzorníku barev, úkol vybrat psychologicky základní, „čisté“ barvy
- Výsledky: (a) základní barvy jsou 4, ne 3; (b) některé z nich lze mísit, jiné ne, ty jsou oponentní
- Vnímání barev stojí na trojici mechanismů (Č-Z, M-Ž, Č-B) reagujících oponentně (excitace – inhibice) na různé vlnové délky

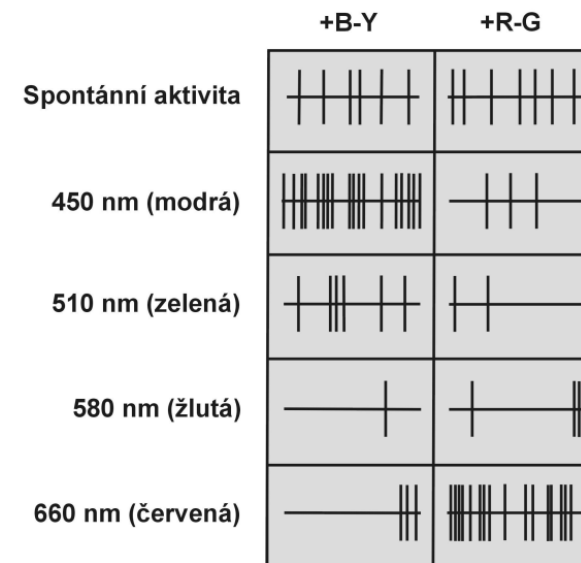
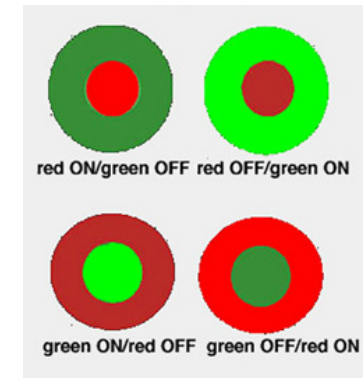
Teorie oponentního procesu

- Hurvich a Jamesonová (1957)
- experimentální demonstrace oponentence barev
- přítomnost „čisté“ barvy v podnětové barvě lze vyrušit přidáním oponentní barvy
- Rozdělení spektra na části s příměsí Č a Z a s příměsí M a Ž
- Množství světla oponentní barvy potřebné k odstranění příměsi „čisté“ barvy

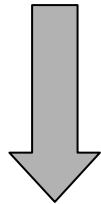
Teorie oponentního procesu

- Fyziologické doklady
- Nález oponentních neuronů v CGL a gangliových buňkách
- 4 typy: +R-G, -R+G, +B-Y, -B+Y
- Středová a obvodová část přijímají signál z jiného druhu fotoreceptoru – např. u +R-G max. excitace při dopadu červeného světla do středové a max. inhibice při dopadu zeleného světla do obvodové části receptivního pole

Teorie barevného vidění

Trichromatická

Vysvětluje

- mísení barev
- barvoslepost

Oponentní

Vysvětluje

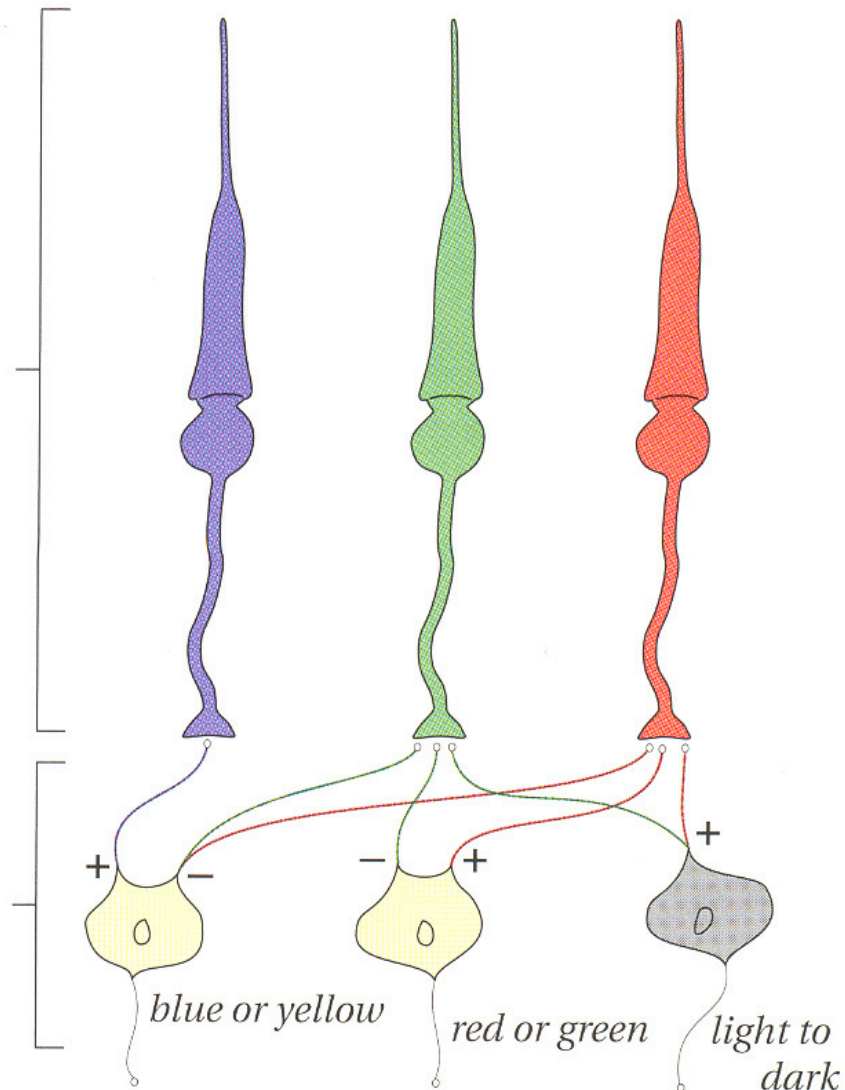
- barvoslepost
- paobrazy

Teorie duálního kódování

(Hurvich & Jamesonová, 1957; Hurvich, 1981)

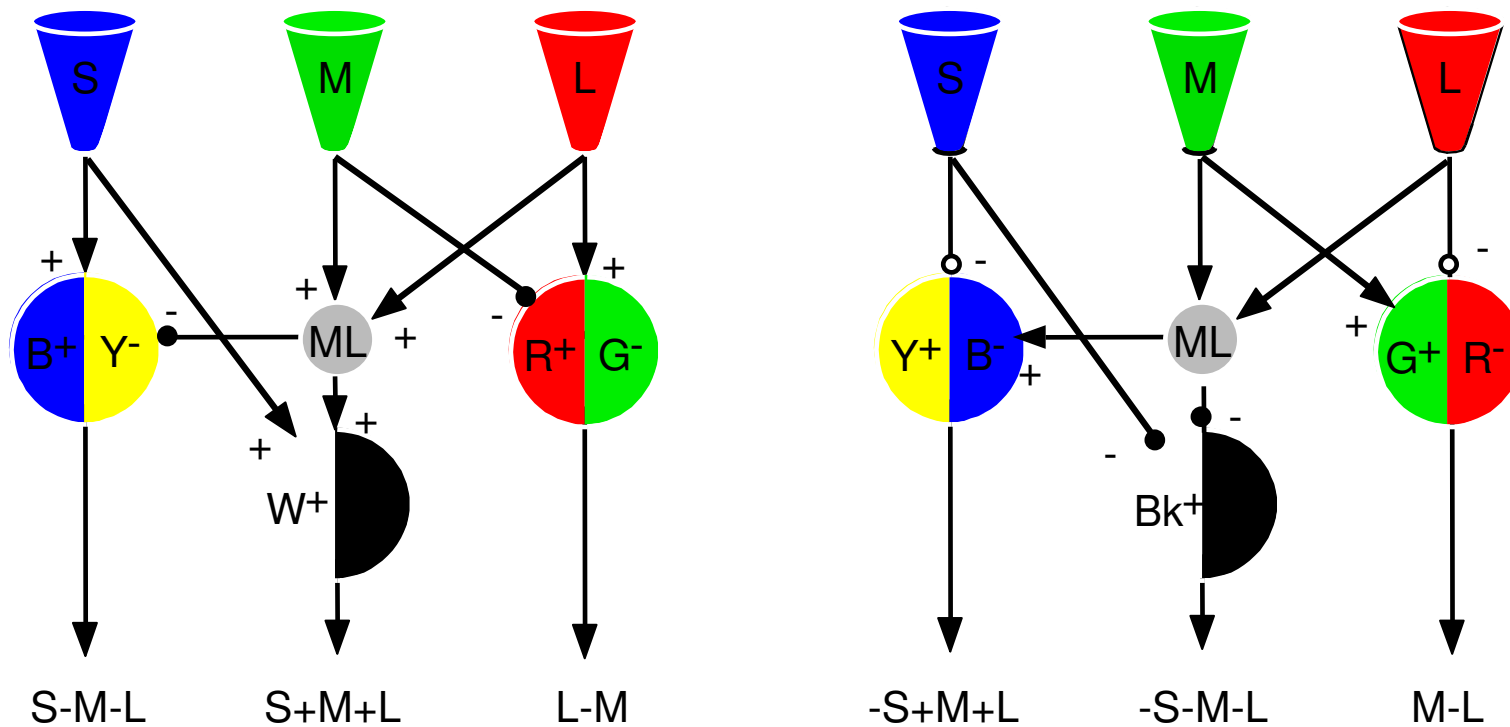
*First zone (or stage):
layer of retina with
three independent
types of cones*

*Second zone (or stage):
signals from cones
either excite or inhibit
second layer of
neurons, producing
opponent signals*

Teorie duálního kódování

(Hurvich & Jamesonová, 1957; Hurvich, 1981)

BARVOSLEPOST

➤ Barvoslepost =
absence nebo změna
pigmentu v některém z
druhů fotoreceptorů

➤ Typologie: anomální
trichromazie,
dichromazie a
monochromazie

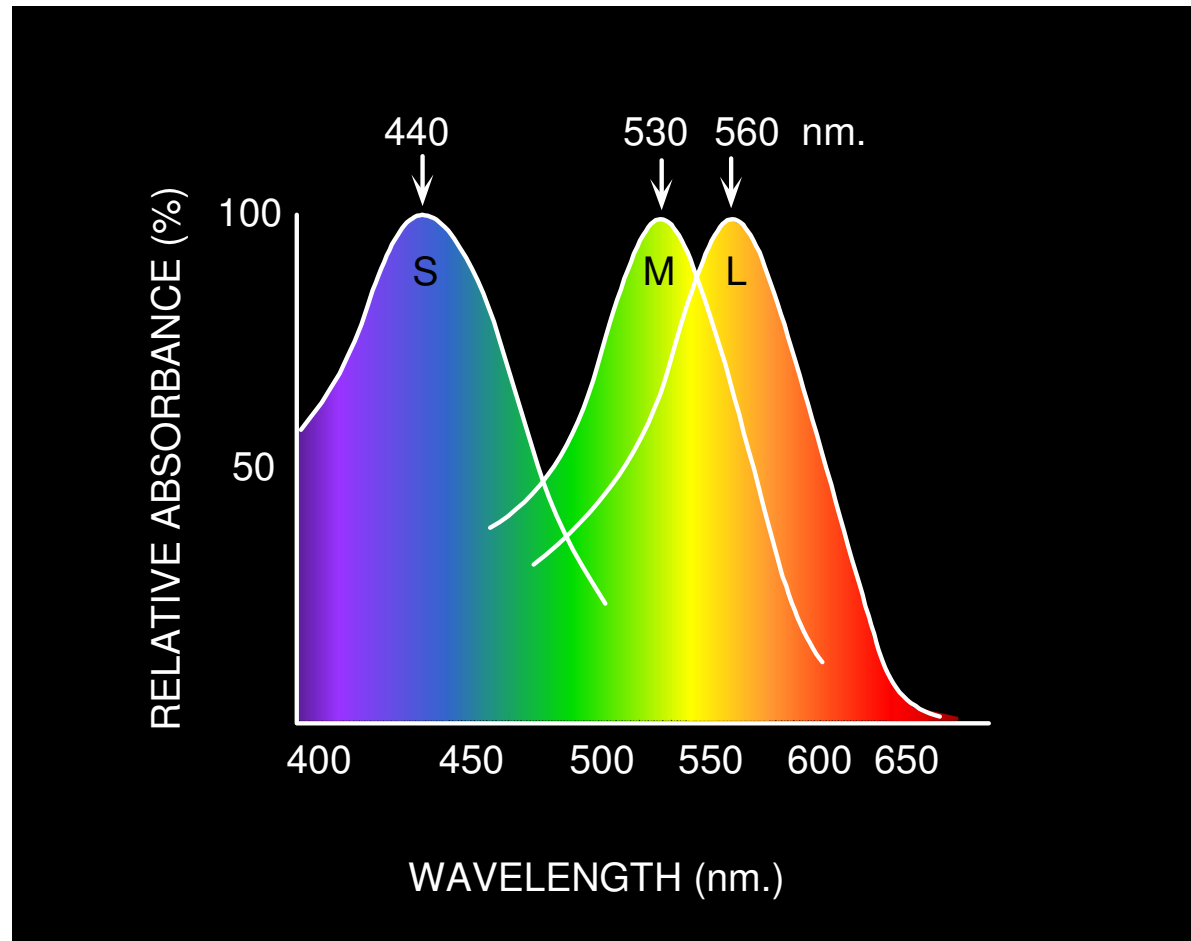
Classification	Incidence (%)	
	Males	Females
Anomalous Trichromacy	6.3	0.37
Protanomaly (L-cone defect)	1.3	0.02
Deuteranomaly (M-cone defect)	5.0	0.35
Tritanomaly (S-cone defect)	0.0001	0.0001
Dichromacy	2.4	0.03
Protanopia (L-cone absent)	1.3	0.02
Deuteranopia (M-cone absent)	1.2	0.01
Tritanopia (S-cone absent)	0.001	0.03
Rod Monochromacy (no cones)	0.00001	0.00001

Barvoslepost

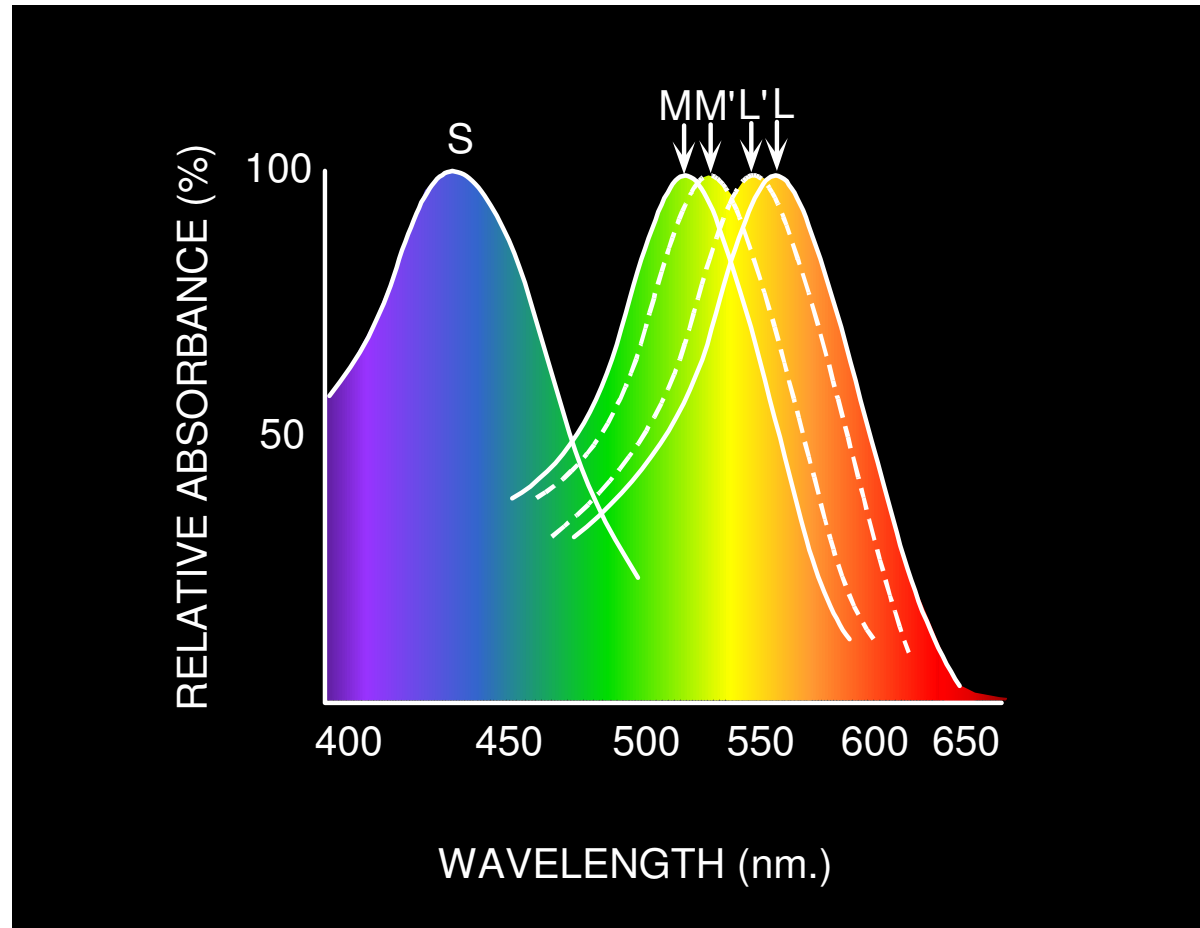
Anomální trichromazie

- posuny citlivosti jednoho druhu čípků
- protanomálie – posun max. senzitivity L čípku směrem ke kratším vlnovým délkám (delší vlny vybledlé)
- deuteranomálie – posun max. senzitivity M čípku směrem k delším vlnovým délkám (střední vlny vybledlé)
- tritanomálie – posun max. senzitivity L čípku směrem ke delším vlnovým délkám (kratší vlny vybledlé)
- pro život není kritická

Barvoslepost

Barvoslepost

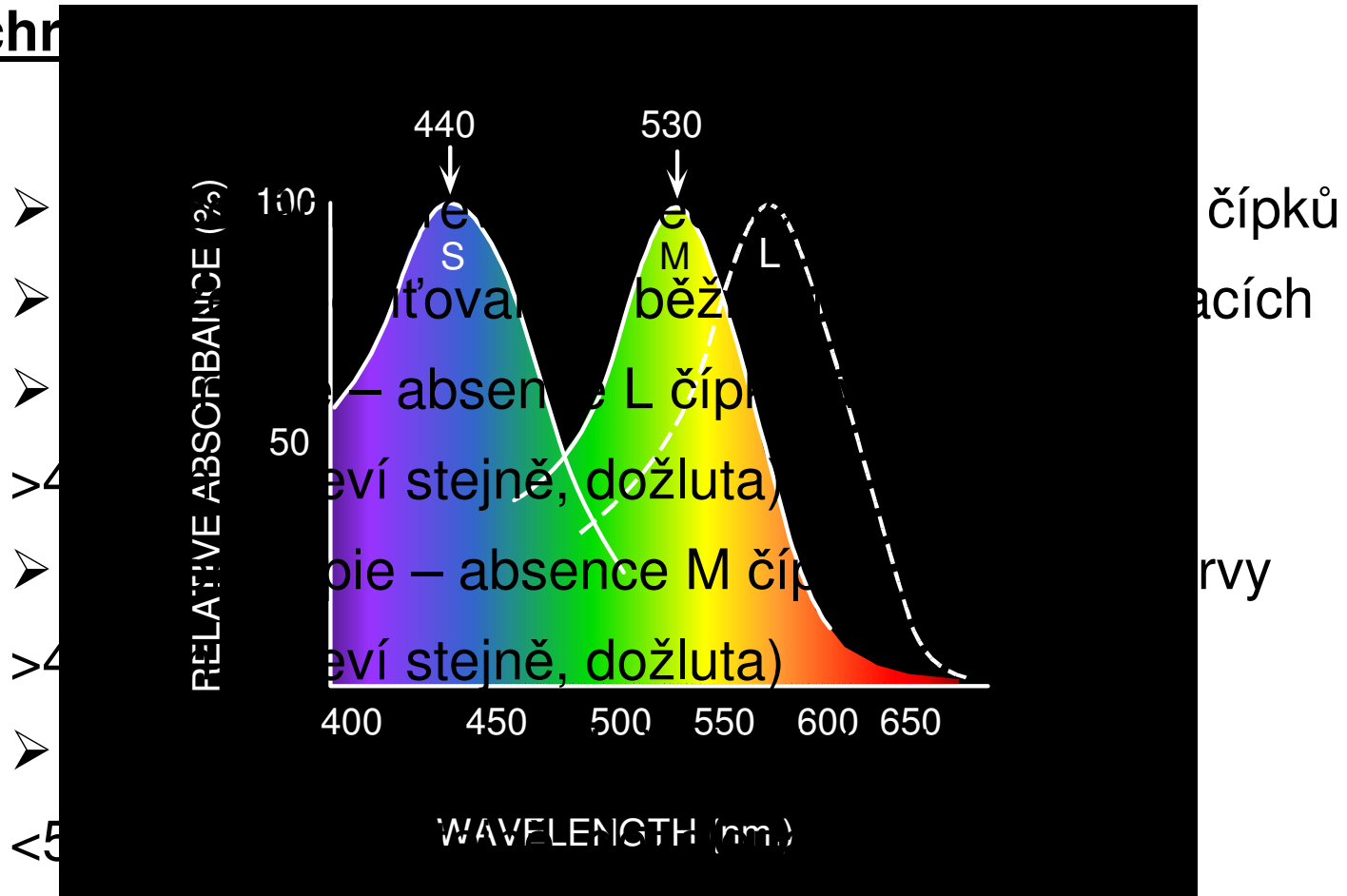
Barvoslepost

Dichromazie

- zpracování barev prostřednictvím dvou druhů čípků
- omezení pocíťované v běžných životních situacích
- protanopie – absence L čípku (všechny barvy >492nm se jeví stejně, dožluta)
- deuteranopie – absence M čípku (všechny barvy >496nm se jeví stejně, dožluta)
- tritanopie – absence S čípku (všechny barvy <570nm se jeví stejně, dozelená)

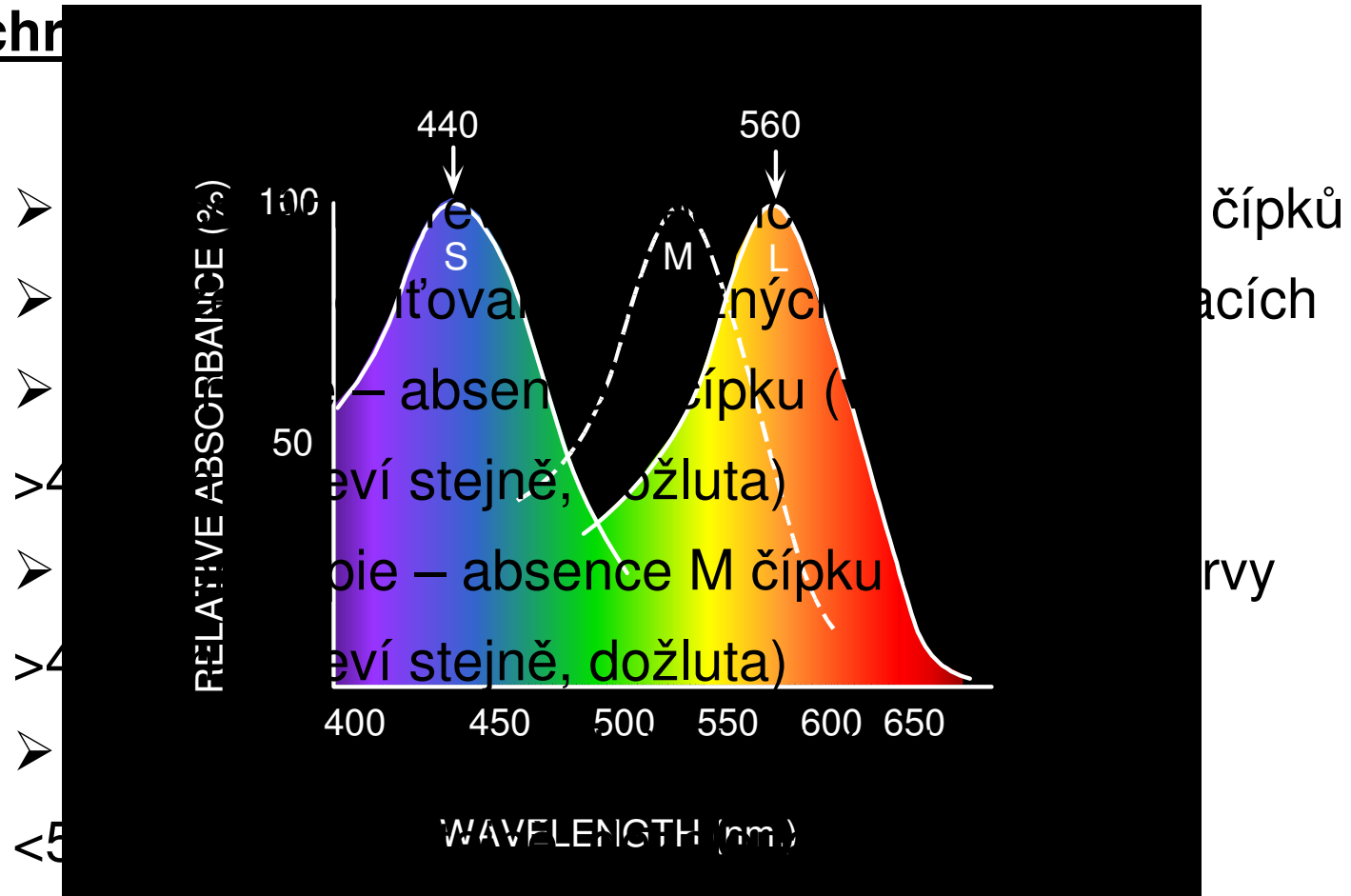
Barvoslepost

Dichr

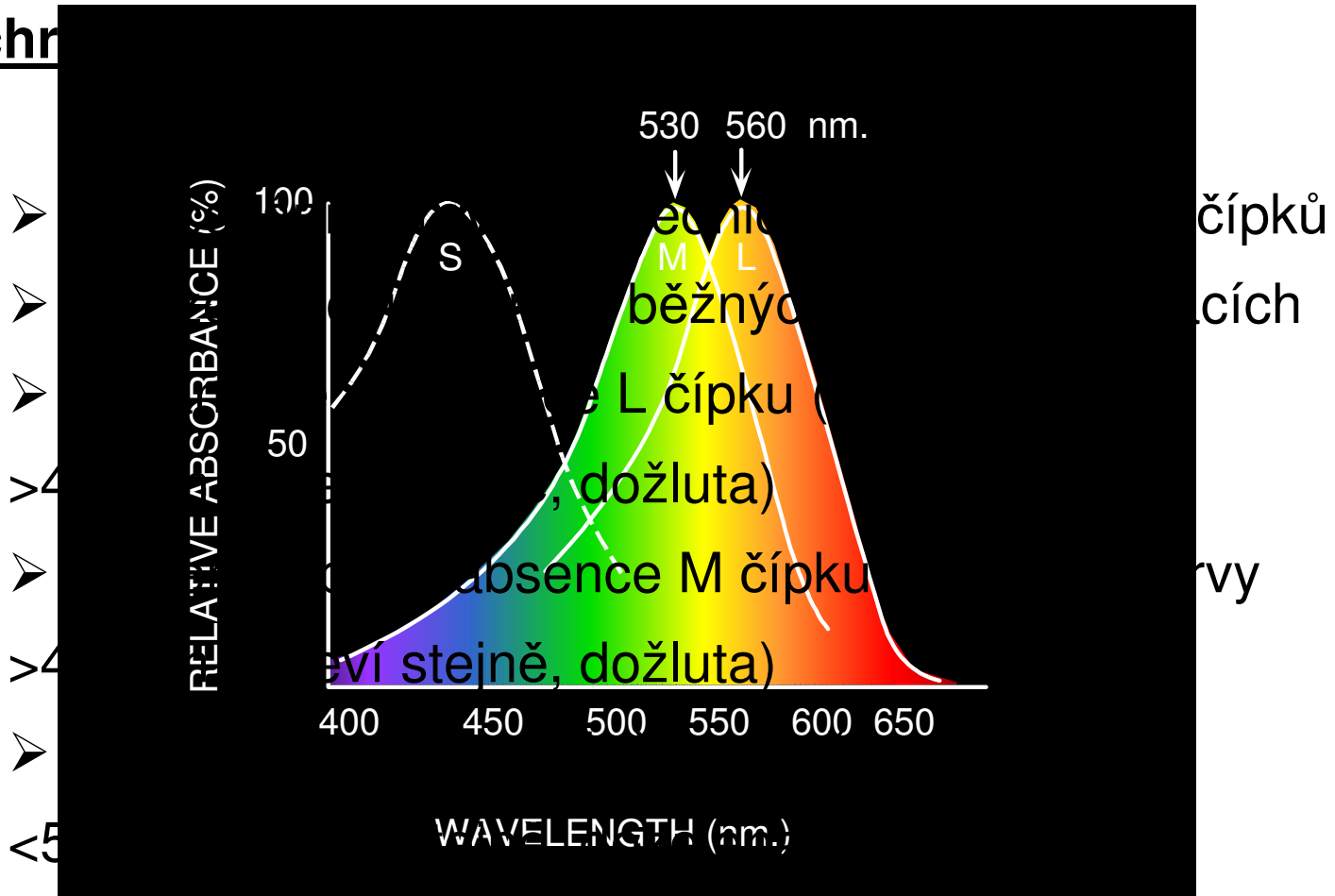
Barvoslepost

Dichr

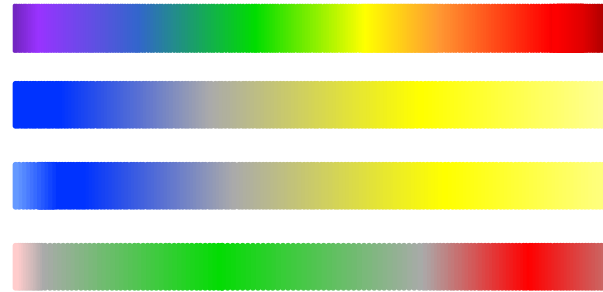
Barvoslepost

Dichr

Barvoslepost

Dichromazie

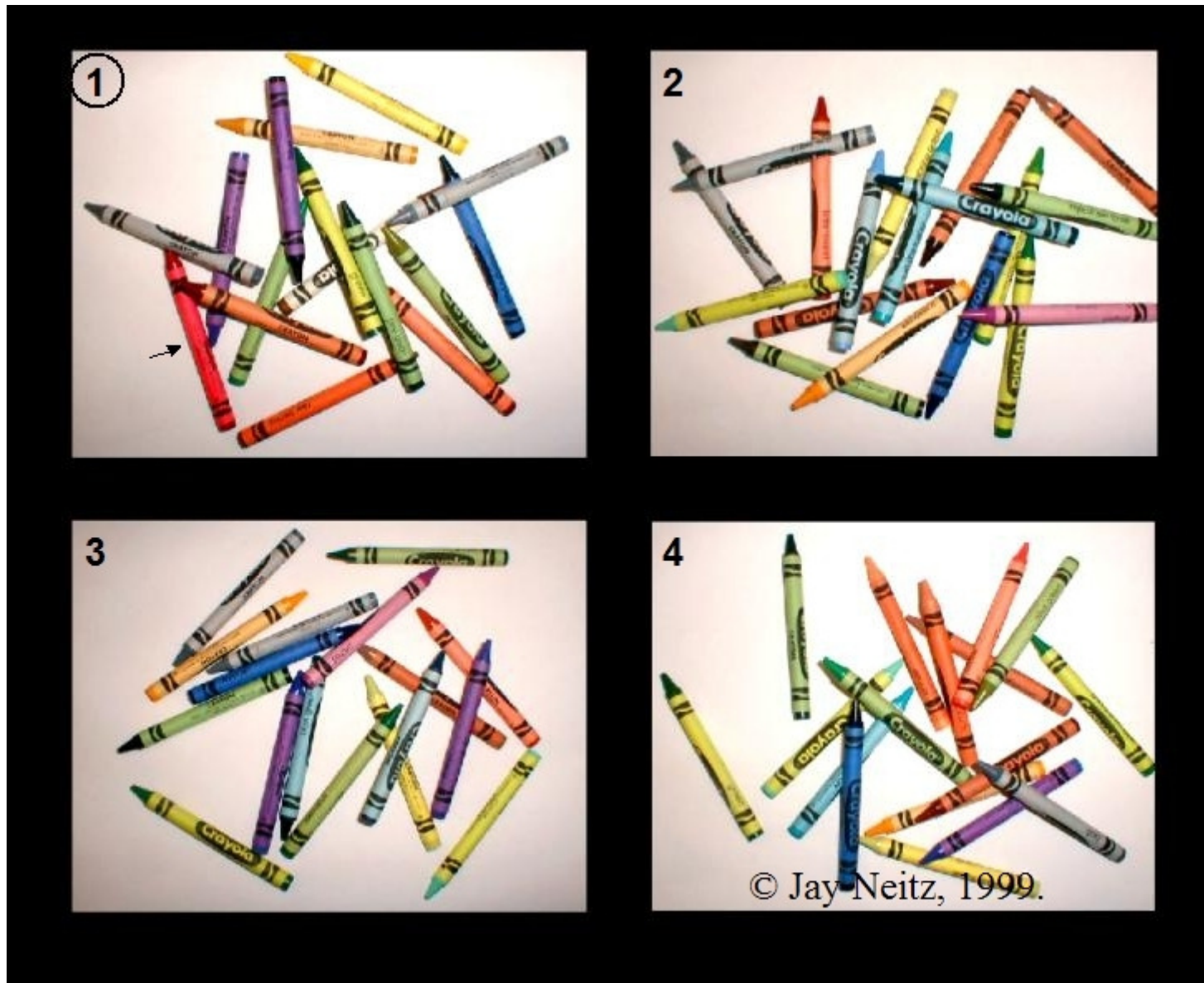

- zpracování barev prostřednictvím dvou druhů čípků
- omezení pocíťované v běžných životních situacích
- protanopie – absence L čípku (všechny barvy >492nm se jeví stejně, dožluta)
- deuteranopie – absence M čípku (všechny barvy >496nm se jeví stejně, dožluta)
- tritanopie – absence S čípku (všechny barvy <570nm se jeví stejně, dozelená)

Demonstrace deuteranopie

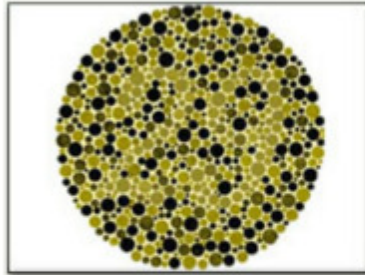

Demonstrace deuteranopie

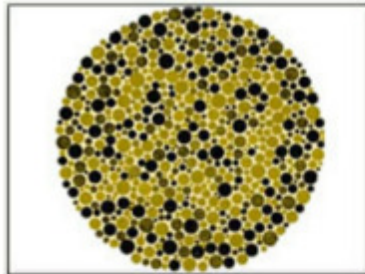

Barvoslepost

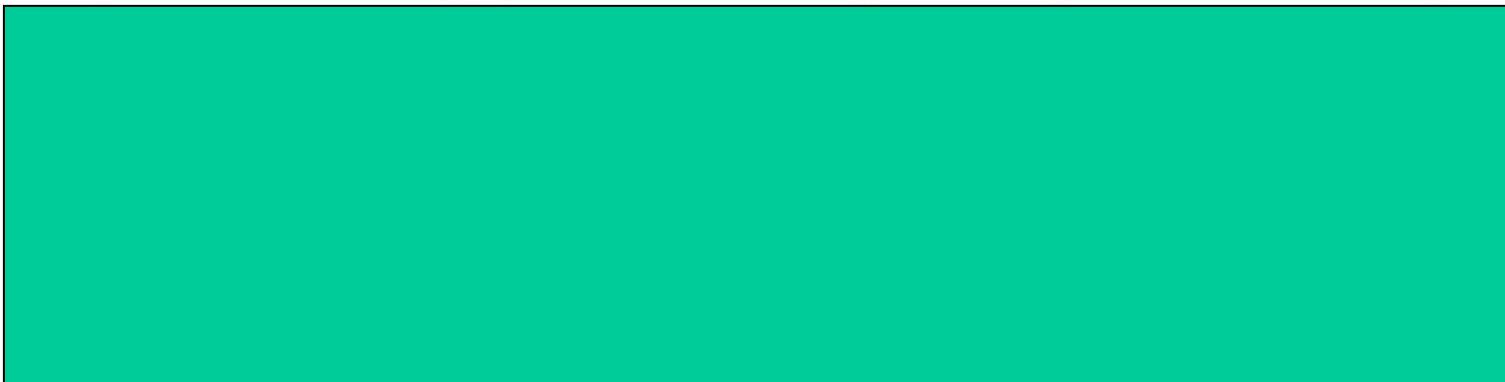
protanope

deuteranope

normal

Barvoslepost

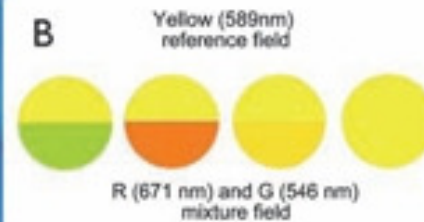
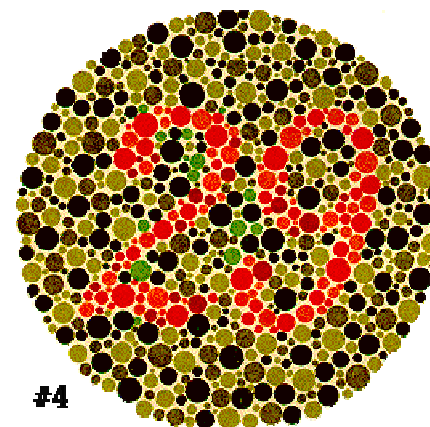
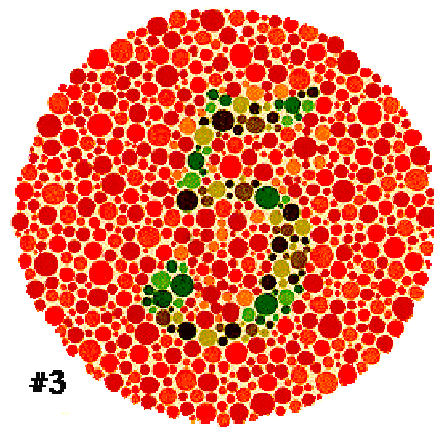
Monochromazie

- skutečná slepota k barvám
- bílá ... odstíny šedi ... černá
- rozlišování podle rozdílů ve vnímaném jasů
- 2 formy: tyčinková monochromazie a čípková monochromazie

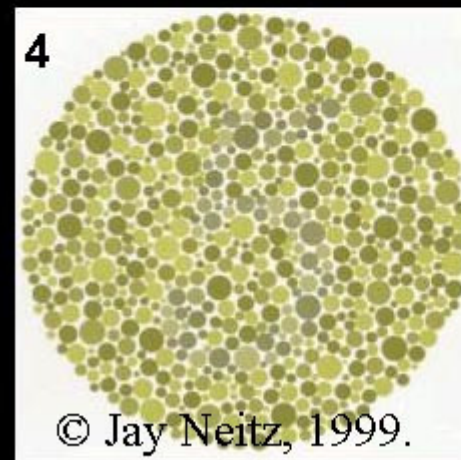
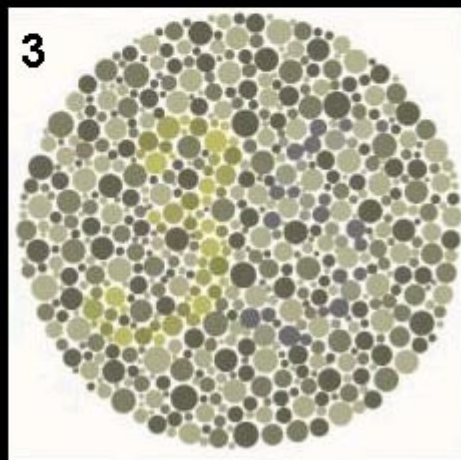
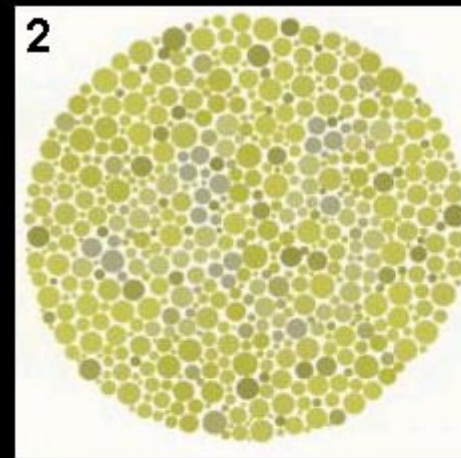
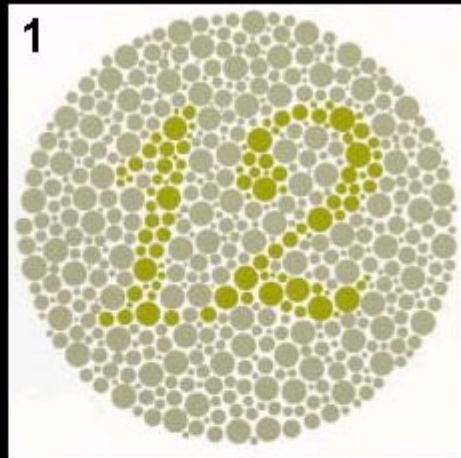

Barvoslepost

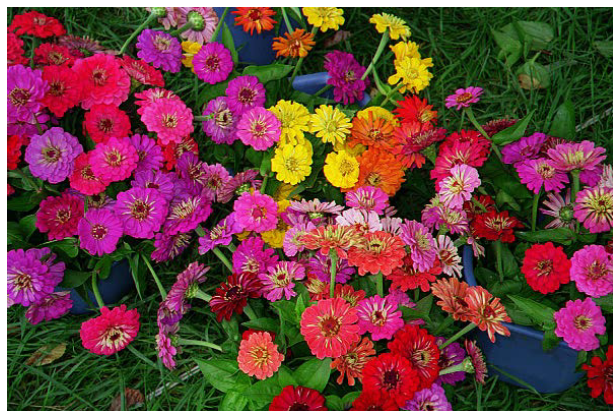
Klinické testy: Pseudoizochromatické tabulky, anomaloskop

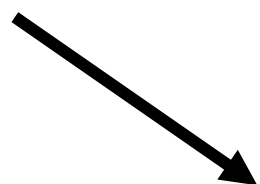
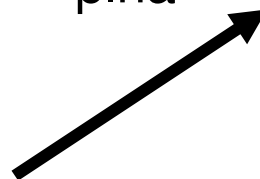
Barvoslepost

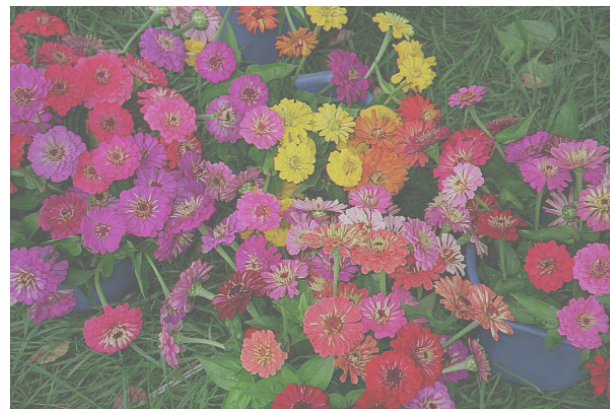
Cerebrální achromatopsie

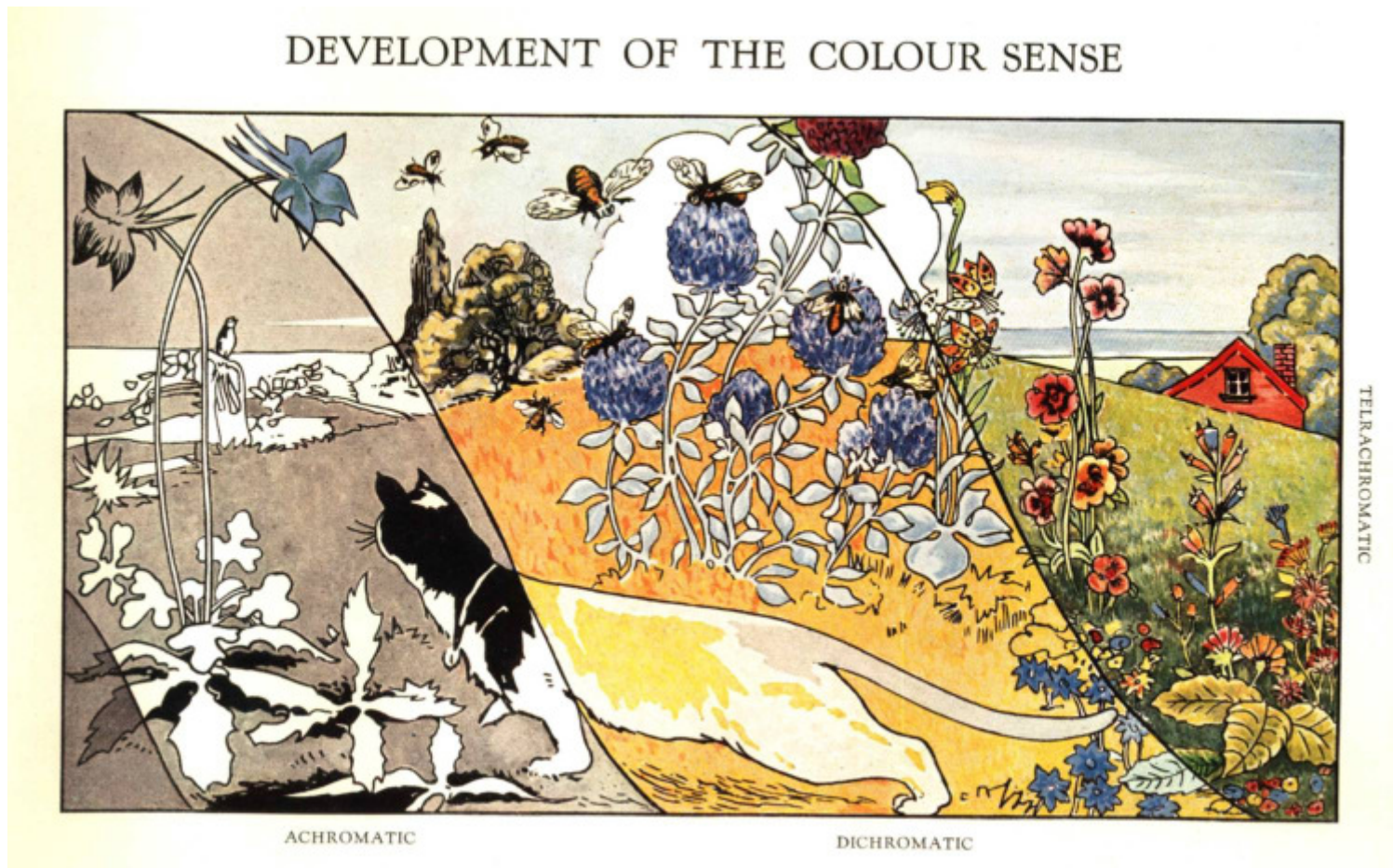
plná

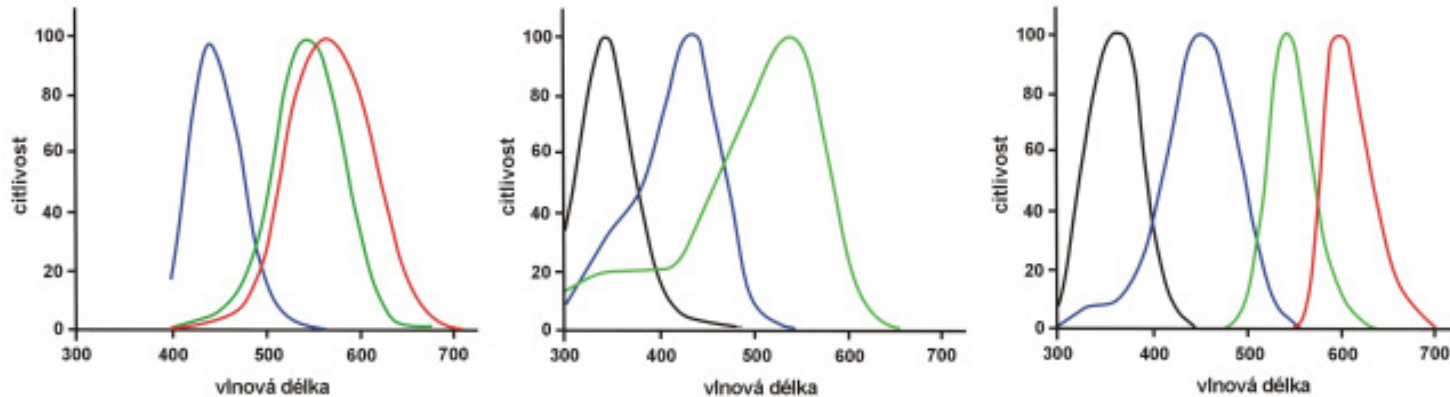
částečná

Barevné vidění u zvířat

Barevné vidění u zvířat

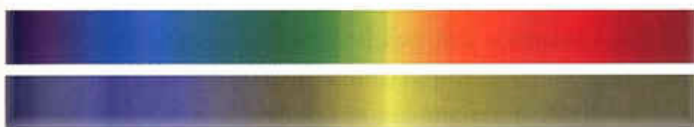

- bezobratlí: zejména hmyz a zejména opylovači; barevné vidění za tmy (lišaj vrbkový)
- ryby: posun absorpčního maxima (sladko vs. mořské); hlubinné ryby (bioluminiscence)
- ptáci: nejrozvinutější; koncentrace čípků ve fovey; počet druhů fotoreceptorů; olejové kapénky coby filtr
- savci: většinou dichromati (barvy na ose M-Ž) + nižší koncentrace čípků ve fovey; kytovci mono-, primáti tri-

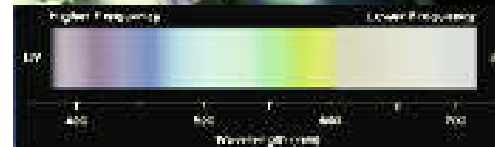
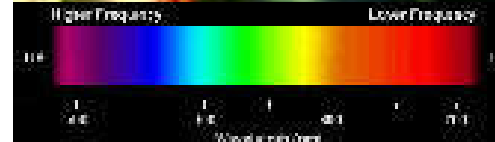
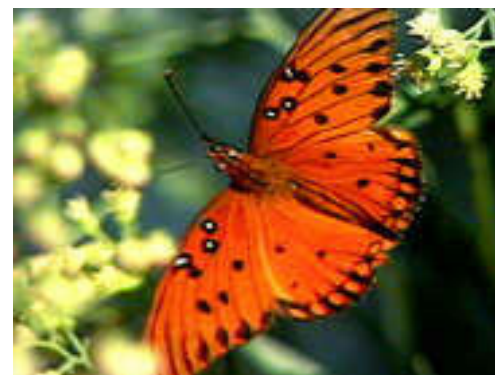
Barevné vidění u zvířat

Pes

Kočka

Včela

Želva

Včela

**Vnímaná barva nemusí plně korespondovat
(a většinou ani nekoresponduje) s vlnovou
délkou světla dopadajícího na sítnici**

?

- **Konstantnost**
- **Kontrast**
- **Adaptace**

Konstantnost vnímaných barev

schopnost vnímat barvu předmětu jako stále touž bez ohledu na měnící se vlastnosti osvětlení

kompenzace proměn vlnových délek a intensity osvětlení

Sluneční světlo

Halogenová žárovka

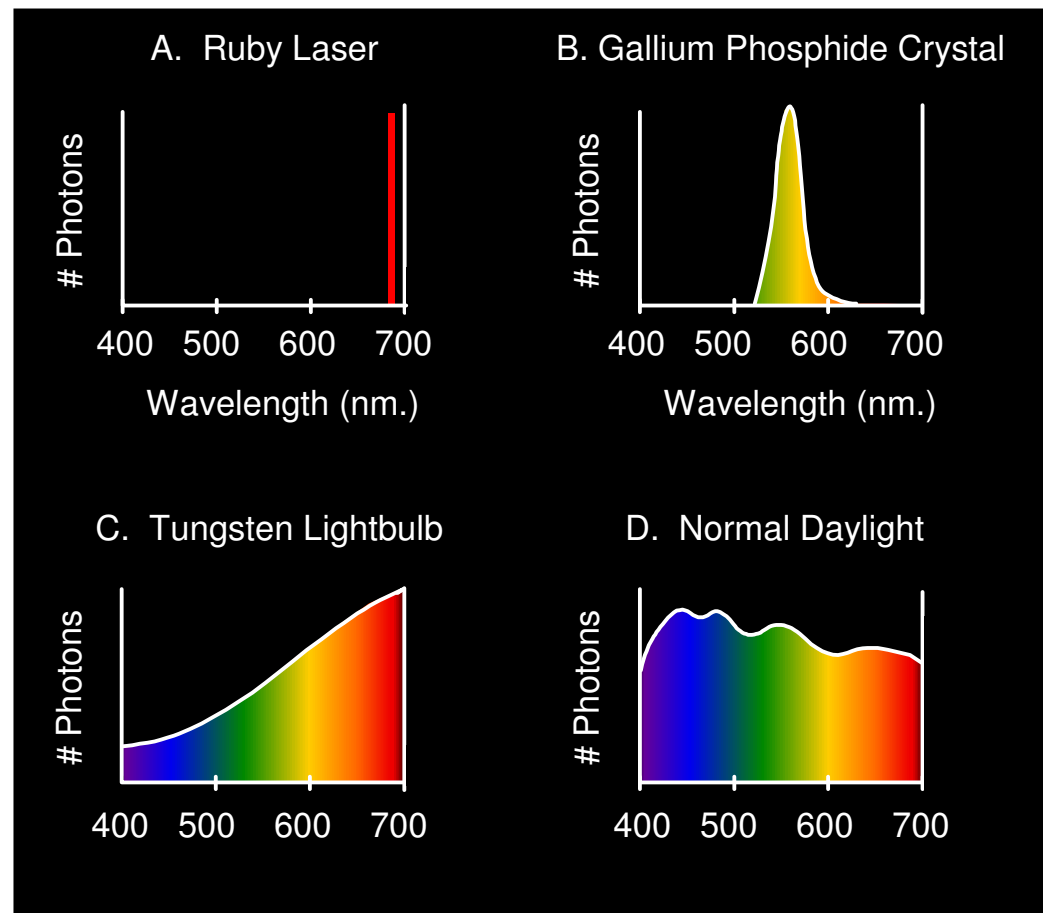

O
z

jiné
a

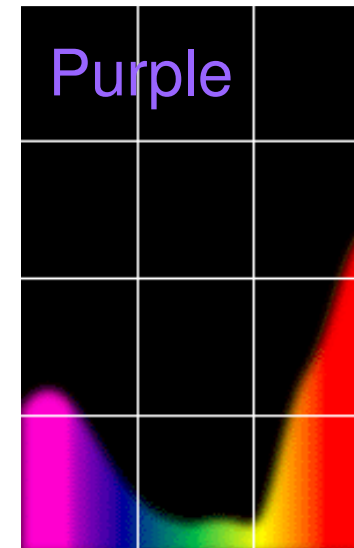
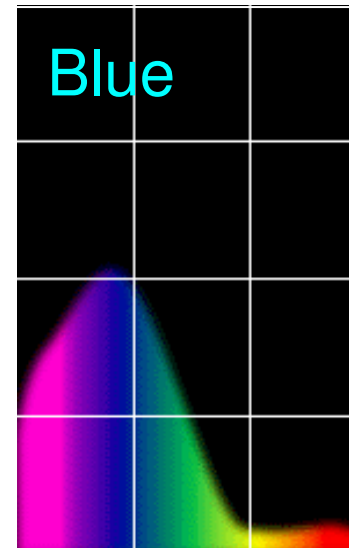
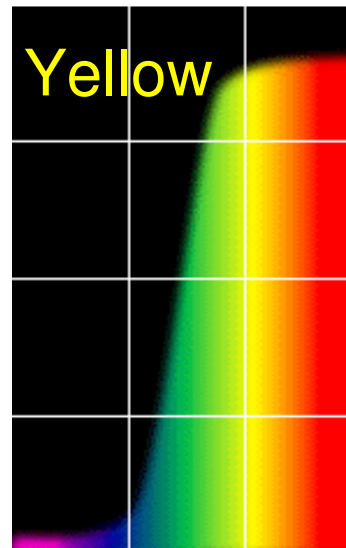
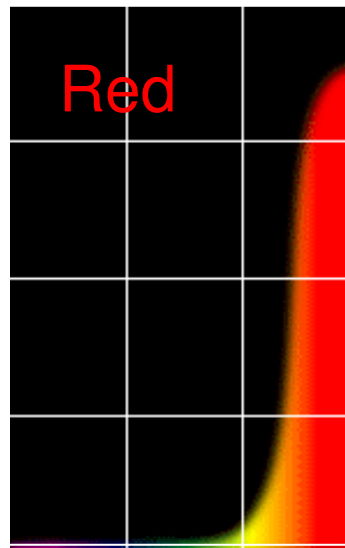
Konstantnost vnímaných barev

Spektrální distribuce u různých zdrojů světla

Konstantnost vnímaných barev

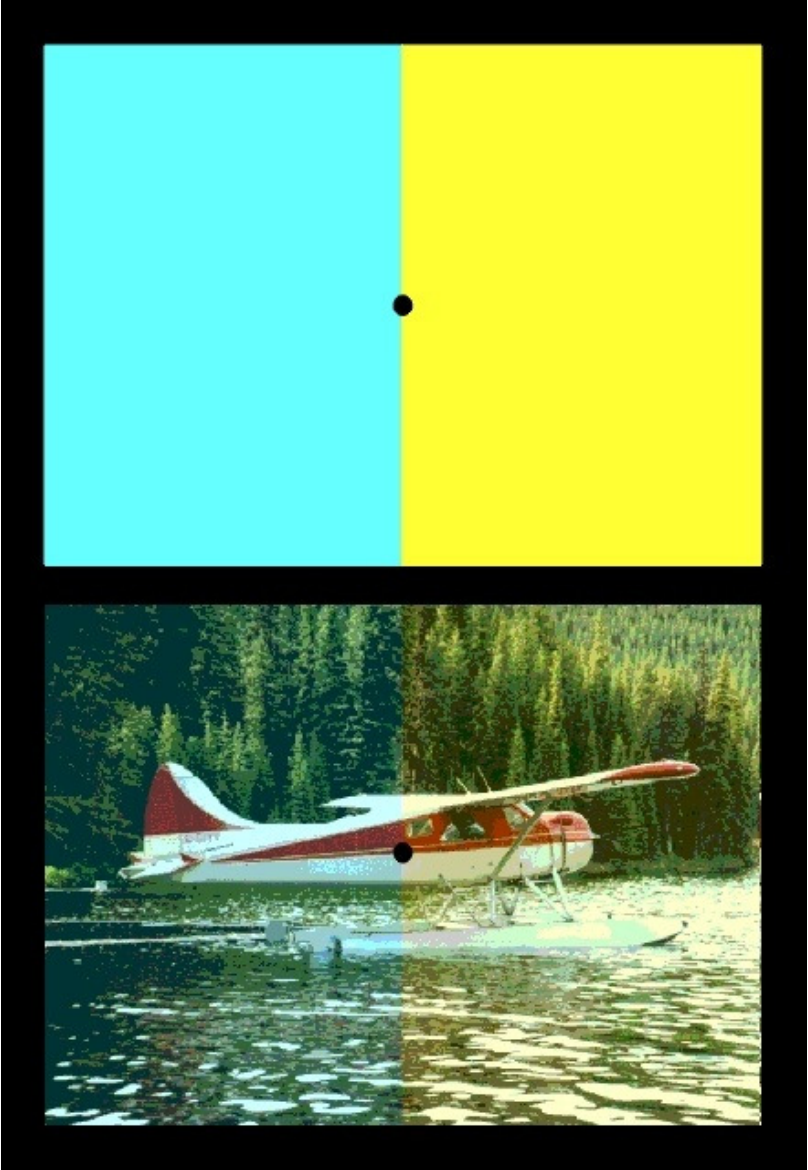
Spektrální distribuce světla odraženého od různých povrchů

Konstantnost vnímaných barev

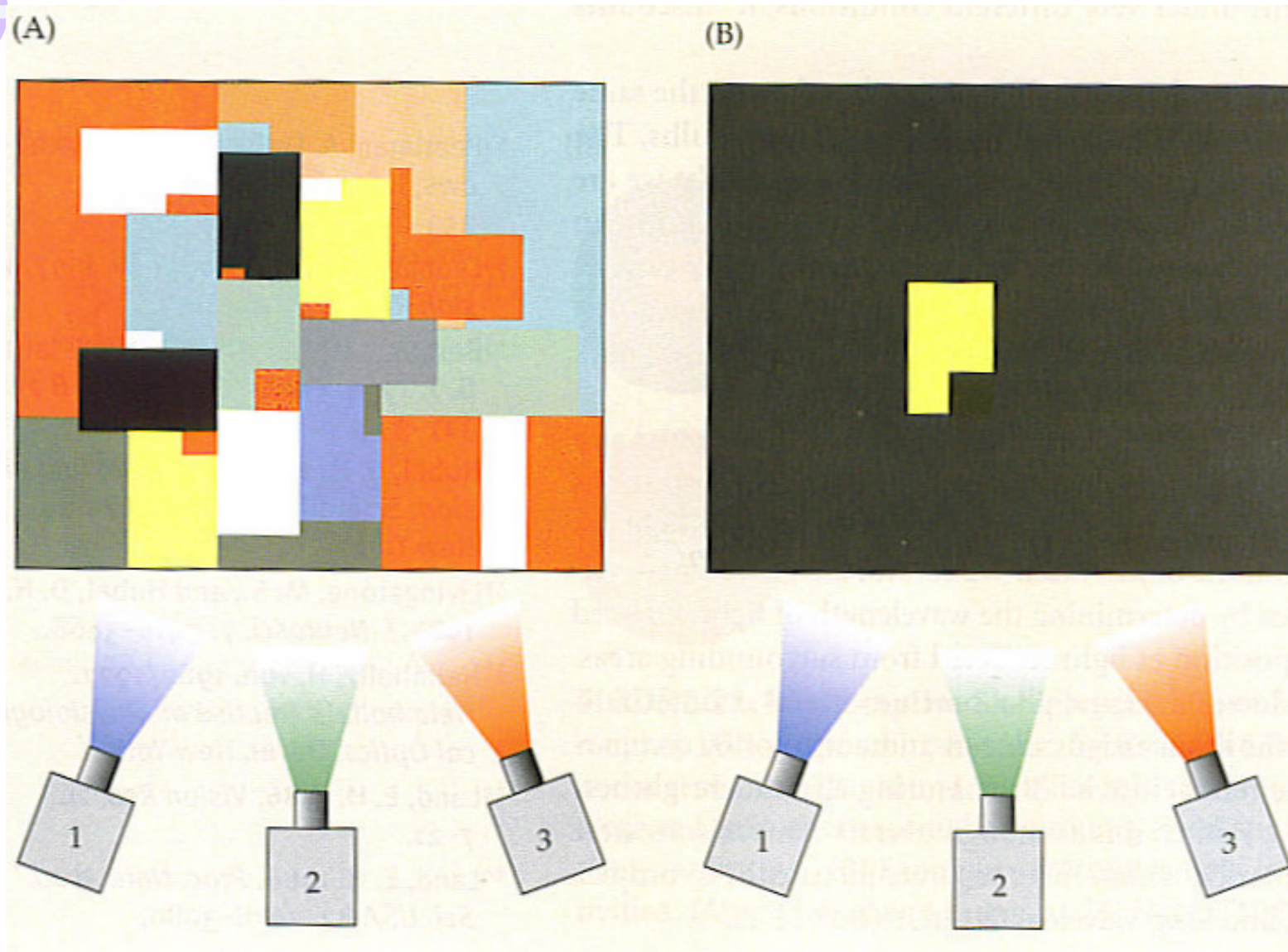
Vliv chromatické adaptace (časem se snižující senzitivita),
iluminace okolních objektů (retinex teorie), znalosti
skutečné barvy (vidíme barvy v souladu s očekáváním)

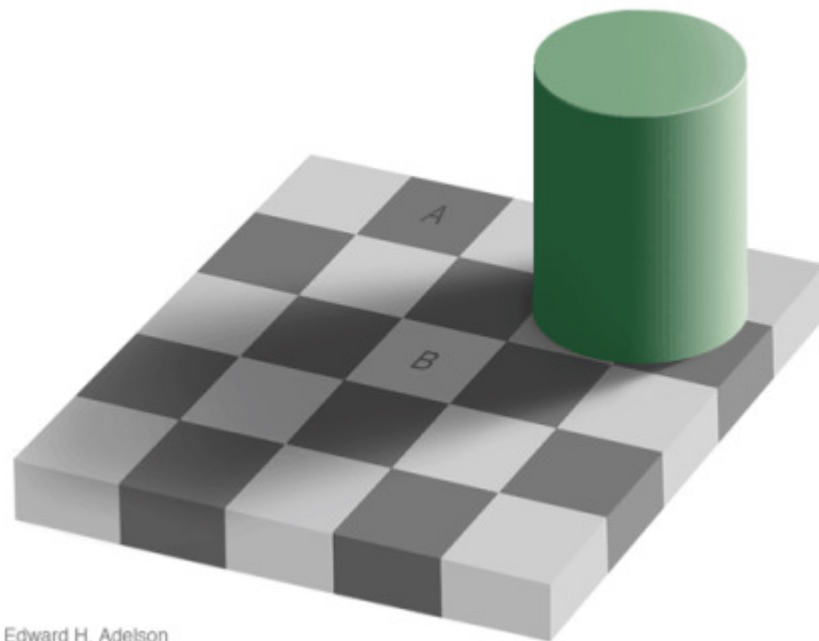
Konstantnost vnímaných barev

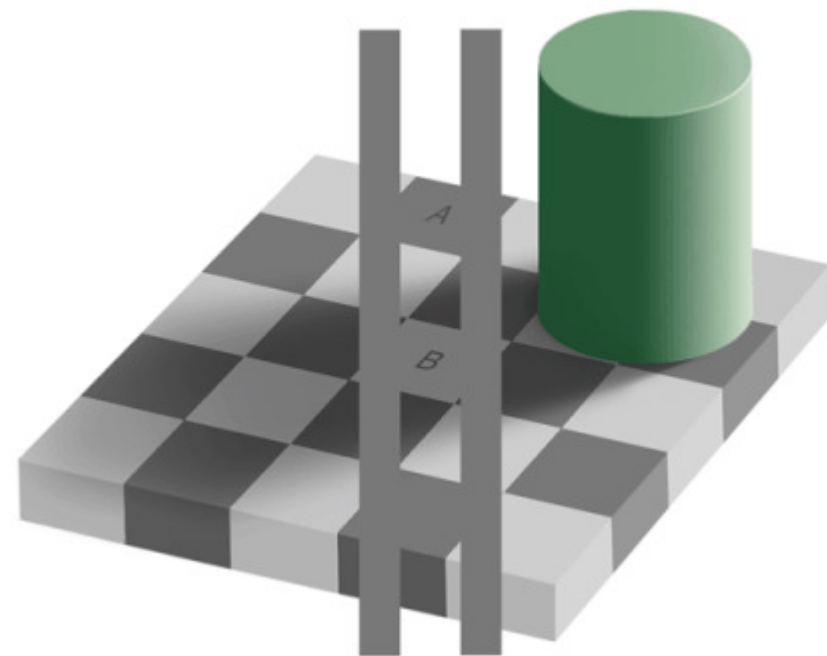
Konstantnost vnímaných barev

Konstantnost vnímaných barev

Edward H. Adelson

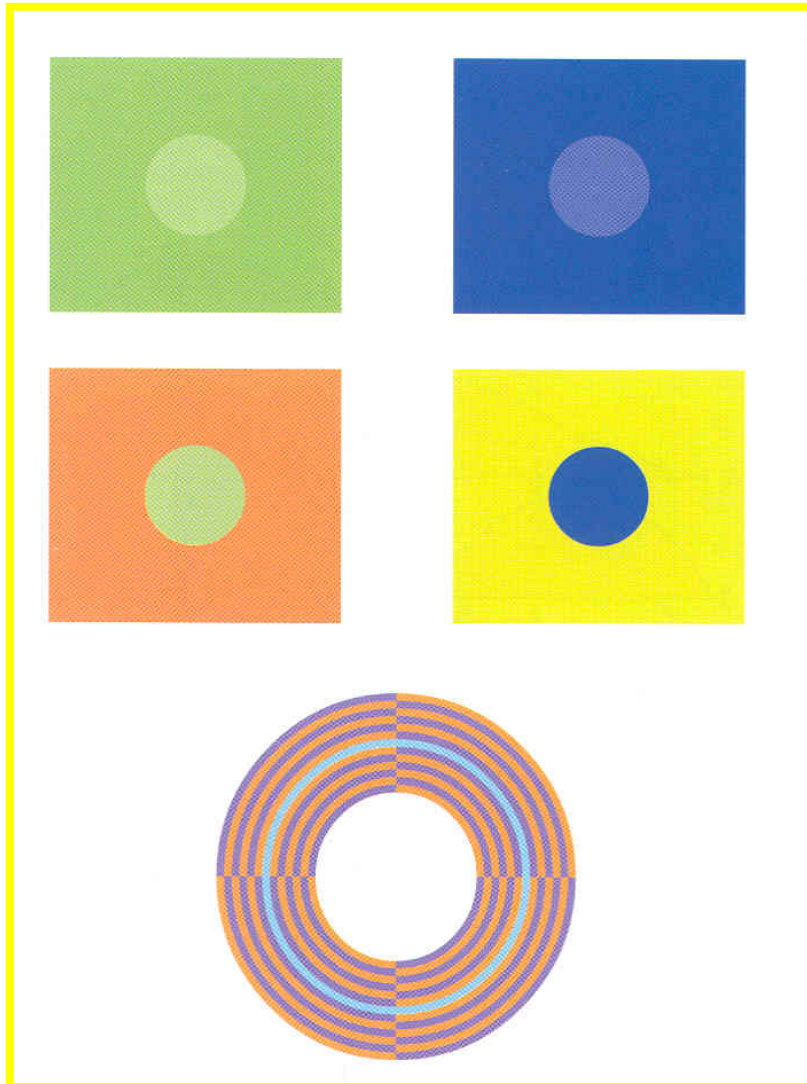
Barevný kontrast

**Vnímaná barva je závislá i na
barevném kontextu okolních objektů.**

Nejmarkatnější u úplného sevření

**posun vnímané barev (odstínu,
nasycení) směrem k barvě
komplementární nebo
světlejšímu/tmavšímu odstínu**

(simultánní) KONTRAST

Mění se vnímaná saturace,
ovšem nasycení je stále
stejné

Vnímaný tón se mění ve
směru od tónu pozadí ke
komplementárnímu tónu

(simultánní) KONTRAST

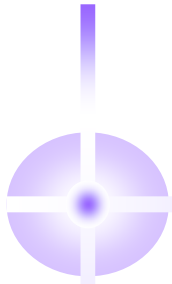

Adaptace na barvu

**únava receptorů jako následek
déletrvajícího sledování
monotónního podnětu anebo
krátkého shlédnutí intenzivního
podnětu**

Slunce, blyštivé kameny, prasátka

následný obraz = paobraz

	○

adaptace, únava receptorů, oponentní barva

Adaptace

Adaptace

